

Hospodaříme v Poodří

v souladu s krajinou a tradicemi

Marcela
Klemensová
Ivan
Bartoš

ARNIKA

Hospodaříme v Poodří

v souladu s krajinou a tradicemi

Námět a texty:

Marcela Klemensová

Ivan Bartoš

Odborná spolupráce:

Miroslava Floriánová

Strip a komiks:

Lucie Jašková (luciejaskova.cz)

Obálka, grafická úprava a sazba:

Dan Petrucha (www.ngo-grafika.cz)

Tisk: ALADIN agency s.r.o., Praha 3

Náklad: 300 výtisků

ISBN 978-80-87651-39-1

V roce 2022 vydala **Arnika - Centrum pro podporu občanů**

1. vydání

Tato brožura byla vydána v rámci projektu Ochrana páchníka hnědého v EVL Poodří (LIFE 17 NAT/CZ/000463), který je financován Evropskou unií z programu LIFE a Ministerstvem životního prostředí České republiky. Obsah publikace nemusí vyjadřovat stanoviska dárců.

Ministerstvo životního prostředí

Obsah

Díl první: Jura, Žofka a Hubert začínají hospodařit	5
--	---

Díl druhý: Jak na to?	9
------------------------------------	---

1. POZEMEK JE GRUNT

1.1 Jak nám pomůže katastr nemovitostí	10
1.2 Jak poznáme svůj pozemek v terénu	13
1.3 Jak se vyhneme sousedským sporům	14
1.4 Jak můžeme svůj pozemek využít a co musíme respektovat	14
1.5 Břemeno	16

2. NEŽ ZAČNEME SÁZET

2.1 Jak začít aneb úklid po 50 letech	18
2.2 Jak přizpůsobit naše přání možnostem pozemku	20
2.2.1 Stromořadí	21
2.2.2 Remízek	21
2.2.3 Selský les	22

3. SÁZÍME PŮVODNÍ LISTNATÉ DŘEVINY

3.1 Naše běžné dřeviny vhodné do nívné krajiny a co bychom o nich měli vědět	25
3.1.1 Vrba bílá (<i>Salix alba</i>)	25
3.1.2 Dub letní (<i>Quercus robur</i>)	26
3.1.3 Topol černý (<i>Populus nigra</i>)	27
3.1.4 Olše lepkavá (<i>Alnus glutinosa</i>)	29
3.1.5 Topol osika (<i>Populus tremula</i>)	29
3.1.6 Jilm vaz (<i>Ulmus laevis</i>)	29
3.1.7 Třešeň ptačí (<i>Prunus avium</i>)	31
3.1.8 Hrušeň obecná (<i>Prunus domestica</i>)	31
3.2. Pečujeme o vzrostlé stromy	32
3.2.1 Ořezáváme vrby na hlavu	32
3.2.2 Ořezáváme duby	34
3.2.3 Obecné zásady při ořezávání vzrostlých stromů	35
3.2.4 Trápení se jmelím	35
3.3 Když je třeba kácet vzrostlé stromy	36

4. SÁZÍME OVOCNÉ STROMY

4.1 Co potřebuje ovocný strom	37
4.1.1 Půda	38
4.1.2 Voda	38

4.2 Pořizujeme si sazenice ovocných stromků	39
4.2.1 Nákup sazenic v ovocné školce	39
4.2.2 Jak by měl stromek vypadat	39
4.2.3 Odrůda	40
4.2.4 Co ve školce neseženete (ale moc byste chtěli mít)	41
4.3 Péče o ovocné stromy	44
4.4 Praktické rady	46

5. JAK VYSADIT STROM

5.1. Než začneme sázet aneb plánujeme	47
5.2 Odlišnosti jednotlivých výsadeb	47
5.3 Technologie výsadeb	48
5.4 Pečujeme o nové výsadby	51

6. PRÁVNÍ MINIMUM DOBRÉHO HOSPODÁŘE

6.1 Kácení dřevin	54
6.2 Ořezy stromů	55
6.3 Ochrana přírody a krajiny	56
6.4 Ochrana stromů – biotopů vzácných živočichů a hnízdišť ptáků	58

7. BROUK PÁCHNÍK SE PŘEDSTAVUJE

7.1 Ohrožený druh	61
7.2 Deštníkový druh	62
7.3 Krajinotvorný druh	62
7.4 Hospodaříme v souladu s přírodou	65

8. POMÁHÁME SI

8.1 Jak a co nakupovat	66
8.1.1 Kotvící a ochranné prvky	66
8.1.2 Sazenice	67
8.2 Kde získat finanční podporu	68
8.3 Kde hledat radu	69
8.4 Samostudium	69

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1: Přehled ochranných pásem a omezení týkající se veřejné technické infrastruktury a vodních toků	73
Příloha č. 2: Slovníček pro hospodáře	75

**Díl první:
Jura, Žofka a Hubert
začínají hospodařit**

Dobry nájemce může být pro půdu větším dobrodincem, nežli majitel, který k hospodaření nemá vztah. Mnohdy to bývá místní sedlák, málokdy akciovka bůhvíodkud.

Než si Žofka usuší první křížaly a Jura nasbírá první sud kvasu, bude to pár let trvat. Zato pak budou sklízet každý rok. Stromy jim porostou samy, pokud si vyberou odolné odrůdy, které se do sadů ve volné krajině hodí.

Úklid na pozemcích podél vody může přinést pěknou hromadu dříví z ořezávek hlavatých vrb. Usychající jasany a lípy plné jmelí je třeba pokácet, a to už je nějakého dřeva. Dobry hospodář hned vysadí nové stromy.

**Díl druhý:
Jak na to
aneb rady Jurovi,
Žofce a Hubertovi**

1 / Pozemek je grunt

1.1 Jak nám pomůže katastr nemovitosti

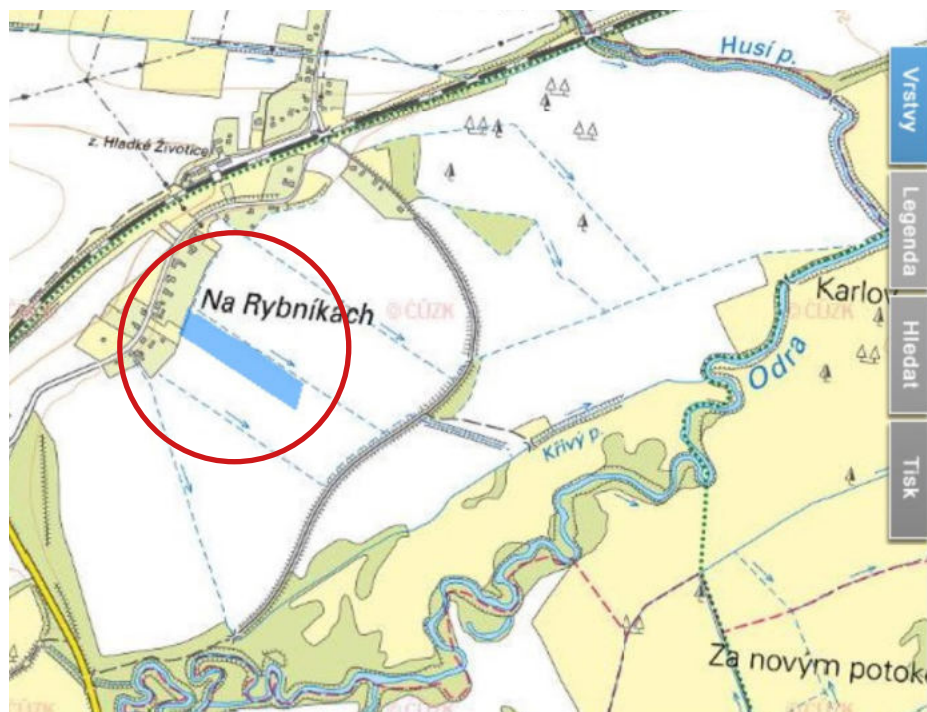
Jak zjistíme základní údaje o pozemcích, které vlastníme?

Žádný problém, najdeme si je na internetu.

Použijeme aplikaci *Nahlížení do katastru nemovitostí*. Najdeme tu i podrobný návod, jak aplikaci využívat.

K vyhledání našeho pozemku musíme znát katastrální území a parcelní číslo, anebo poznáme svůj pozemek na mapě. Funkce sloučení katastrální mapy a ortofotomapy (satelitního snímku) usnadní orientaci v terénu.

Obr. 1.1 – Náhled do aplikace Katastr nemovitostí – katastrální mapa s vyznačením pozemku

VLASTNÍM NĚČO? KDE?

Informace o pozemku

Parcelní číslo:	2134
Obec:	Hladké Životice (509666)
Katastrální území:	Hladké Životice (638790)
Číslo LV:	773
Výměra [m ²]:	26681
Typ parcely:	Parcela katastru nemovitostí
Mapový list:	DKM
Určení výměry:	Ze souřadnic v S-JTSK
Druh pozemku:	orná půda

Sousední parcely

Vlastníci, jiní oprávnění

Vlastnické právo

Podíl

ČSOP Studénka ZO 70/03, Daroňova 242, 74213 Studénka

Způsob ochrany nemovitosti

Název

zemědělský půdní fond

Seznam BPEJ

BPEJ	Výměra
65800	12
66401	26669

Omezení vlastnického práva

Nejsou evidována žádná omezení.

Jiné zápisy

Nejsou evidovány žádné jiné zápisy.

Řízení, v rámci kterých byl k nemovitosti zapsán cenový údaj

Nemovitost je v územním obvodu, kde státní správu katastru nemovitostí ČR vykonává Katastrální úřad pro Moravskoslezský kraj, Katastrální pracoviště Nový Jičín

Zobrazené údaje mají informativní charakter. Platnost dat k: 10.05.2021 15:00.

Obr. 1.2 – Náhled do aplikace Katastr nemovitostí – základní údaje o pozemku

Co zjistíme doma na internetu:

- polohu pozemku na katastrální mapě (viz obr. 1.1) a na ortofotomapě (satelitní snímek)
- číslo listu vlastnictví (LV) a základní údaje o pozemku a sousedních parcelách (viz obr. 1.2)
- výčet všech pozemků, které v daném katastrálním území vlastním (po rozkliknutí LV)

Proč je důležitý list vlastnictví a jak jej získat?

List vlastnictví obsahuje další důležité informace o pozemku, zejména právní vztahy (např. společné vlastnictví, vyvlastňovací řízení atd.) a nabývací tituly (např. kupní smlouvy, kolaudační rozhodnutí atd.). A jak jej získat?

- zakoupíme si ho v on-line aplikaci *Nahlížení do katastru nemovitostí*
- navštívíme osobně katastrální úřad
- využijeme služby *Czechpoint*
- podáme písemnou žádost na katastrální úřad (ale počkáme si na vyřízení 30 dnů)

Co dělat, pokud o vlastněných pozemcích nevíme vůbec nic?

Navštívíme osobně nejbližší pobočku katastrálního úřadu. Na základě dokladu totožnosti nám zhotoví úplný přehled všech pozemků, které vlastníme v České republice, členěný podle katastrálních území (tzv. přehled vlastnictví).

Výpis z katastru nemovitostí – list vlastnictví je veřejnou listinou, která prokazuje stav dané nemovitosti evidované v katastru nemovitostí v okamžiku jeho vyhotovení. Je označen číslem listu vlastnictví a jako veřejná listina musí být opatřen datem, otiskem kulatého razítka katastrálního úřadu se státním znakem, jménem a podpisem zaměstnance úřadu a kolkem, nebo doložkou o úhradě správního poplatku.

1.2 Jak poznáme svůj pozemek v terénu

Hranice pozemku mohou tvořit ploty, polní cesty, remízky, okraje lesních porostů, zachovalá stromořadí nebo hraniční stromy. I tak ale může jít jen o subjektivní přesvědčení, že právě tudy hranice vede.

Obr. 1.3 – V případech, kdy jakékoliv vizuální ohraničení v terénu chybí (rozsáhlé polnosti, neregulované vodní toky, lesní porosty), je hranice mezi pozemky běžným pohledem neurčitelná. Foto: Marcela Klemensová

1.3 Jak se vyhneme sousedským sporům

Hranice pozemku

Katastrální zákon umožňuje zapsat do katastru nemovitostí přesnější údaje o hranicích pozemků, na jejichž průběhu se vlastníci shodují, a zpřesnit v katastru evidované výměry pozemků.

Zaměření a zpřesnění hranic pozemku zadáme odbornému zeměměřiči neboli geodetovi.

Veškeré výsledky zeměměřické činnosti musí odpovídat právním předpisům. Toto je stvrzeno kulatým razítkem úředně oprávněného zeměměřického inženýra zapsaného na seznamu zeměměřičů. Seznam všech oprávněných zeměměřických inženýrů najdeme na internetu.

Občanský zákoník a sousedské vztahy

Platí jedna důležitá, a přitom jednoduchá zásada. Udržujeme dobré sousedské vztahy. S hospodáři na sousedních pozemcích probereme naše záměry na výsadbu stromů, pokud by se jich mohly dotknout. Vyhneme se tak nepřijemnostem, které by mohly naši práci zmařit a můžeme souseda inspirovat k podobné užitečné činnosti.

Pro zvědavé shrnujeme klíčová ustanovení občanského zákoníku (zákon č. 89/201 Sb.):

„Strom patří tomu, z jehož pozemku vyrůstá kmen. Pokud kmen vyrůstá na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný.“

Stromy dorůstající obvyklé výšky přesahující 3 m by se měly sázet ve vzdálenosti 3 m od hranice pozemku (menší dřeviny ve vzdálenosti 1,5 m). Občanský zákoník říká, že má-li pro to vlastník pozemku rozumný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel sázení stromů v těsné blízkosti společné hranice pozemků. Toto neplatí, pokud je na sousedním pozemku les nebo sad, nebo pokud stromy tvoří tzv. rozhradu.

1.4 Jak můžeme svůj pozemek využít a co musíme respektovat

Z katastru nemovitostí už známe základní informace o pozemku (viz kap. 1.1). **Nahlédneme také do územního plánu obce.** Územní plány většiny obcí můžeme najít na internetu (zpravidla na webu dané obce, či příslušné obce s roz-

šířenou působností), vždy jej potom najdeme přímo na obecním úřadě. Bude nás zajímat, zda je náš pozemek součástí ÚSES (územního systému ekologické stability) a jaké je jeho plánované využití v budoucnu. Je-li pozemek součástí ÚSES, znamená to, že byl „předurčen“ k tomu, aby dotvářel zdravou a pestrou krajinu. Pokud tomu tak není, neznamená to, že na něm i tak nemůžeme sázet stromy, nebo vytvořit jiný krajinný prvek.

Bude třeba provést změnu využití území?

Vždy musíme vycházet také z informací v katastru nemovitostí, kde sledujeme především druh pozemku a způsob využití (viz obr. 1.2). Pokud by náš záměr byl v rozporu s uvedeným druhem a využitím pozemku, bylo by nutné v katastru nemovitostí provést změnu. Pro základní orientaci může posloužit také tzv. průvodce změnou, kterého najdeme na stránkách katastrálního úřadu.

Dobrých zpráv není nikdy dost...

Některé změny ale stačí jednoduše ohlásit na katastru nemovitostí až po dokončení. Týká se to např. změny orné půdy na trvalý travní porost – a takto lze vyřešit naprostou většinu výsadeb na orné půdě. Podmínkou ovšem je, že bylinný podrost bude pravidelně (alespoň 1x ročně) udržován kosením.

Vůbec žádnou formu povolení ani ohlášení potom nevyžadují změny druhu pozemku do 300 m² (např. výsadba remízku). Pro výsadby na ploše 300 m² – 1000 m² pak postačí územní souhlas. Prakticky bez omezení můžeme vysazovat také na „ostatní ploše“.

Bližší informace nám poskytne katastrální úřad a místně příslušný stavební úřad.

Trvalý travní porost je pozemek využívaný k pěstování trav nebo jiných bylinných píceňin, který nebyl zahrnut do systému střídání plodin a na kterém se mohou vyskytovat rozptýlené stromy a keře, případně jejich skupiny, pokud trávy a jiné bylinné píceňiny i nadále převažují. (Vyhláška č. 357/2013 Sb.)

Rychlá orientace pro ty, kdo si zjistili, jaký druh pozemku vlastní, a nevědí, co na něm mohou sázet:

1. Druh pozemku: ostatní plocha, způsob využití – zeleň, ostatní plocha, neplodná půda

Můžeme sázet ovocný sad i les, doporučujeme požádat o změnu druhu pozemku na sad nebo lesní pozemek (budete platit nižší daň).

2. Druh pozemku: ostatní plocha, komunikace

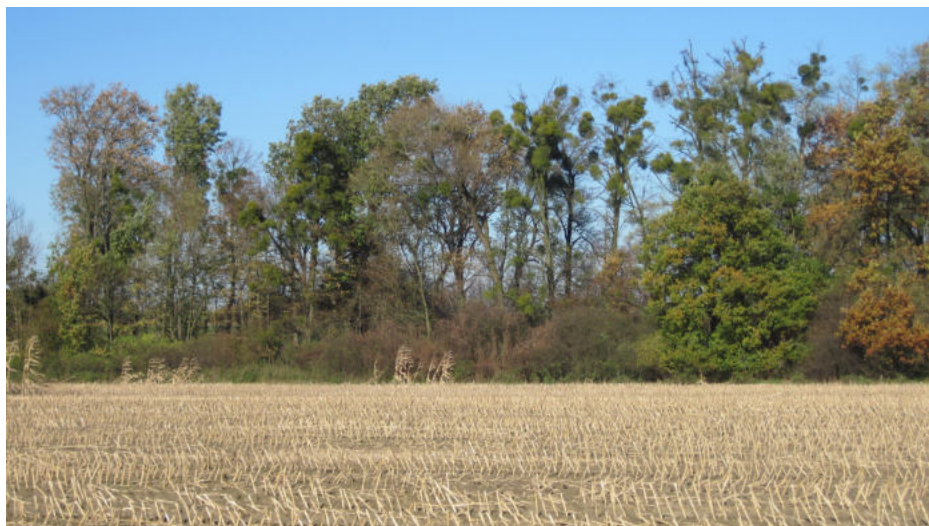
Pokud je pozemek dostatečně široký, můžeme vysadit stromořadí.

3. Druh pozemku: trvalý travní porost, orná půda

Ornou půdu můžeme převést na trvalý travní porost, na kterém mohou být skupiny stromů a keřů. Můžeme vysadit remízek (skupinu stromů a keřů divokých i ovocných). Travní porost je nutno udržovat kosením nebo vypásáním (viz obr. 2.3).

4. Druh pozemku: pozemek určený k plnění funkcí lesa

Můžeme vysadit les (viz obr. 2.3).

Obr. 1.4 – Zemědělsky využívaný pozemek v Poodří. Foto: Ivan Bartoš

1.5 Břemeno

Využití našich pozemků limitují také ochranná pásma inženýrských sítí, vodních toků, ochrana přírody a další omezení spojená s uplatňováním soukromého a veřejného práva.

Tato skutečnost je zaznamenána v katastru nemovitostí v části „omezení vlastnického práva“ (viz obr. 1.2) jako zřízení tzv. břemene. Omezení se ale mohou týkat i pozemku, kde břemeno není přímo vyznačeno.

Inženýrské sítě (nadzemní i podzemní) mají své ochranné pásmo, které je nutno respektovat. Obvykle to znamená, že v ochranném pásmu nesmí růst vzrostlé stromy, anebo musí být pravidelně ošetřovány tak, aby nezasahovaly například do elektrického vedení (podrobně viz Příloha č. 1).

Zvláštní podmínky jsou stanoveny pro území chráněná podle zákona o ochraně přírody a krajiny. Poodří se týkají tyto kategorie chráněných území: chráněná krajinná oblast (CHKO), národní přírodní rezervace (NPR), přírodní rezervace (PR), přírodní památka (PP). Do soustavy Natura 2000 spadají dvě kategorie: evropsky významná lokalita (EVL) a ptačí oblast (PO). Pokud je náš pozemek součástí chráněného území, měli bychom způsob jeho využití předem probrat se zaměstnanci Správy CHKO Poodří.

I vodní tok má své ochranné pásmo a funkce stanovené zákonem, které je nutno respektovat. Chceme na břeh vodoteče vysadit hlavatě vrby? Pak lze jen doporučit setkání vlastníka pozemku se správcem vodního toku, nejlépe přímo v terénu, na kterém si ujasníme své záměry, práva a povinnosti. V Poodří půjde nejspíš o jednání s některým se zaměstnanců příslušného střediska Povodí Odry, s.p. (Skotnice, Suchdol).

**Obr. 1.5 – Hlavatě vrby na hranici zemědělsky využívaného pozemku.
Foto: Petr Libosvár**

2 / Než začneme sázet

2.1 Jak začít aneb úklid po padesáti letech

Náš pozemek může vypadat takto...

Obr. 2.1 – Můžeme odstranit suché a jednoznačně nemocné dřeviny (např. dožívající stromy napadené chalarou nebo jmelím). Nekácíme vzrostlé stromy se stabilním kmenem a korunou, ale ani ty, v jejichž dřevě či dutinách nacházejí úkryt živočichové. Získané dřevo využijeme na otop. Část dřevní hmoty – nevyužitelné kletí, drobné větve apod. – necháme na místě. Může to být úkryt pro drobné živočichy a časem, po zetlení, přísun důležité organické hmoty. Foto: Marcela Klemensová

...anebo takto:

Obr. 2.2 – Můžeme začít osetím pozemku travní směsí s jetelem. Pravidelně kosíme, aby neztvrděl zlatobýl a jiné nežádoucí byliny. Pozemek by měl alespoň rok takto odpočívat. Co s pokosenou hmotou? Část využijeme jako mulč kolem sazenic. Můžeme založit i kompost, bude se hodit. Začneme plánovat výsadbu stromů. Foto: Ivan Bartoš

Je možné, že na pozemku najdeme černou skládku. Informujeme se na obecním úřadě a využijeme systém nakládání s odpady v obci.

Pozor na inženýrské sítě a vodní toky!

Technická infrastruktura (nadzemní i podzemní) a vodní toky mají své ochranné pásmo, které je nutno respektovat. V souvislosti s tím může být pozemek zatížen břemenem. Možnosti výsadeb podle druhu pozemku v katastru nemovitostí a přehled ochranných pásem najdeme v kapitole 1 a v příloze č. 1.

Hospodaříme v souladu s přírodou

Při kácení, mýcení porostu i ořezávání vzrostlých stromů musíme respektovat požadavky na ochranu dřevin a biotopů významných druhů živočichů. Potřebné informace najdeme v kapitole 6 Právní minimum dobrého hospodáře.

Užiteční vysloužilci

Pokud je to jen trochu možné, ponecháváme na svém pozemku i přestálé, postupně se rozpadající stromy. Torza stromů už zdánlivě nemají žádné využití. Dobrý hospodář ale ví, že slouží jako útočiště a bydliště jeho pomocníkům, hlavně sýkorám, brhlíkům a dalšímu ptactvu, které je pro zdravý les i ovocný sad požehnaním.

Torza kmenů slouží i některým druhům hmyzu, čmelákům, samotářským včelám a dravým vosičkám. Všechny tyto druhy hmyzu jsou v zemědělské krajině velmi užitečné.

Ponecháním některých stromů „na dožití“ pomůžeme vzácným živočichům i těm úplně běžným, všechny druhy ale svou přítomností vytvářejí pestrou a zdravou krajinu v Poodří.

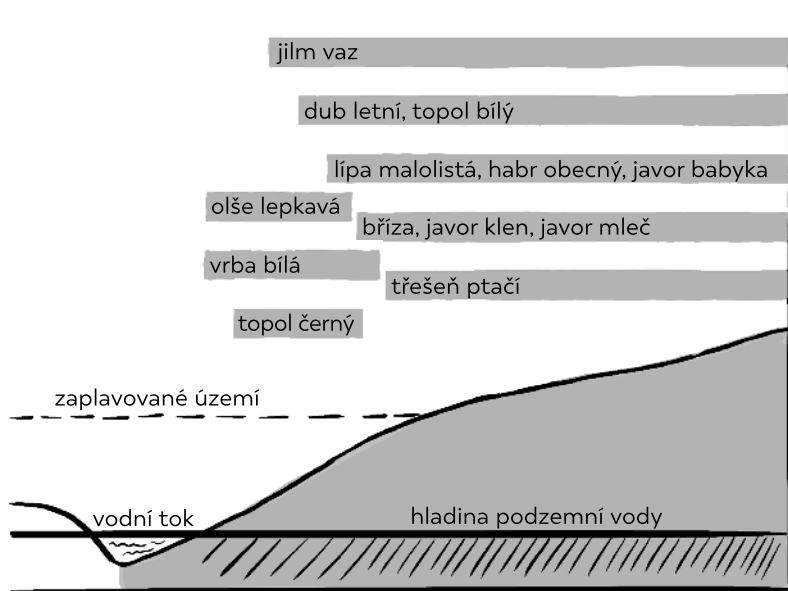
2.2. Jak přizpůsobit naše přání možnostem pozemku

Samotná poloha a tvar pozemku, dostupnost vody a charakter půdy nám napoví, jak nejlépe s pozemkem naložit. Známe svůj pozemek a místní podmínky, ohlednout se můžeme i do historie. Neméně důležité ale je i naše přání. Sníme o vlastním selském lese, díky kterému už nikdy nebudeme mít nouzi o dřevo, nebo nás láká představa vlastního ovoce z nového stromořadí?

VE HŘE JSOU ZKUŠENOSTI PŘEDKŮ,
NAŠE PRACOVITOST, VELIKOST POZEMKU,
SLUNCE, PŮDA A VODA.

V každém případě mějme na paměti, že každý druh dřeviny i porostu prospívá v trochu jiných podmínkách.

Obr. 2.3 – Využití různých druhů dřevin s ohledem na hladinu spodní vody

2.2.1 Stromořadí

Užitek:

- poskytuje ovoce nebo i dřevo (hlavaté vrby, olšová pařezina)
- rozčleňuje nebo ohraničuje pozemek a jako doprovod cesty poskytuje stín
- omezuje erozi a odnos půdy
- v nivách a na svazích brzdí přívaly vod
- podporuje biodiverzitu

Stromořadí na vlhké louce a jako lem vodotečí

Sázíme vrbu bílou, olši lepkavou nebo topol černý.

Stromořadí na pozemku, kde není ani moc vlhko, ani moc sucho

Vysadíme dub letní a hrušeň obecnou (místní odrůdy).

V době intenzivního šíření jmelí vysazujeme hlavně duby, hrušně (místní odrůdy), nebo kombinaci obojího. Sázet můžeme i jiné ovocné stromy (podrobně viz kapitola 4). Bylinný porost na ploše se stromořadím udržujeme kosením 1 x ročně.

Blízko k vodě je nejlépe vysadit stromořadí hlavatých vrb nebo olše. Ty jsou sice jmelím napadány také, ale budeme je pravidelně ořezávat, takže jmelí nedáme šanci. Pokud máme méně místa, hodí se nám slivoně, nejlépe pravokorné švestky domácí nebo durancie.

2.2.2 Remízek

Užitek:

- poskytuje dřevo, můžeme doplnit i ovocné stromy a mít užitek z jejich plodů
- omezuje erozi, takže nepřicházíme o cennou půdu
- zadržuje vodu
- podporuje biodiverzitu v intenzivně zemědělsky využívané krajině

Remízek na sušším stanovišti

Vhodné druhy stromů jsou dub letní, javor babyka, habr obecný, hrušeň polnička. Do okrajů vysadíme keře pro posílení biodiverzity (růži šípkovou, bez černý, krušinu olšovou, lísku obecnou, trnku obecnou).

Remízek v místech, kde není ani moc sucho, ani moc vlhko

Vysadíme jilm vaz, dub letní, hrušeň polničku, jabloň lesní, a na vlhčích místech topol osiku, vrbu bílou, do okrajů keře (růži šípkovou, bez černý, krušinu olšovou, lísku obecnou, brslen evropský).

Remízek na vlhkých místech

Nejlepší bude vysadit olši lepkavou, topol černý, vrbu bílou a do okrajů vhodné keře (kalinu obecnou, svídu krvavou, krušinu olšovou).

2.2.3 Selský les

Užitek:

- poskytuje dřevo
- omezuje erozi
- zadržuje vodu, v nivách a na svazích brzdí přívaly vod
- podporuje biodiverzitu – přiláká ptáky i motýly

Selský les v souladu s právními předpisy

Pokud vysazujeme les na pozemcích určených k plnění funkcí lesa (PUPFL), vztahuje se na něj zákon č. 289/1995 Sb., tzv. lesní zákon. Hospodaříme osvědčeným způsobem, označovaným jako „selský les“. Záměr konzultujeme na příslušné Lesní správě.

Selský les v souladu s místními podmínkami a tradicí

Selský les je ideální porost pro trvalou produkci palivového dřeva a cenný dárek dalším generacím. Vysadíme takovou skladbu dřevin, ze které budeme mít užitek (dřevo) každým rokem, prakticky už od sedmého roku po výsadbě.

V selském lese sázíme

- rodinné stříbro (drahé dřevo pro vnoučata a pravnoučata): dub letní, jilm vaz, buk lesní, třešeň ptačí
- rychlé dřevo do kamen: vrba bílá, topol černý, topol bílý, topol osika, olše lepkavá - řežeme je na vyšší pařízek a dřevo můžeme sklízet v intervalu cca 7 let
- něco tvrdšího a výhřevnějšího: habr obecný, javory, bříza bělokorá
- pro včely a ostatní hmyz, ptáky a veverky: lípa srdčitá, planá hrušeň, hloh, kalina, řešetlák počistivý, dřín, líska obecná

Selský les na sušším stanovišti

Vhodné druhy stromů jsou dub letní a jilm vaz. Můžeme sázet i javory, habry, lípy, břízy. Do okrajů vysadíme pro posílení biodiverzity keře (růži šípkovou, bez černý, krušinu olšovou, lísku obecnou, trnku obecnou).

Selský les v místech, kde není ani moc sucho, ani moc vlhko

Vysadíme jilm vaz, dub letní, třešeň ptačí, habr obecný, topol osiku a na vlh-

čích místech vrbu bílou, do okrajů keře (růži šípkovou, bez černý, krušinu olšovou, lísku obecnou, brslen evropský).

Selský les na vlhkých místech

Nejlepší bude vysadit olši lepkavou, topol černý, vrbu bílou a do okrajů keře (kalinu obecnou, svídu krvavou, krušinu olšovou).

SÁZEJTE STROMY, KTERÉ NENAPADÁ JMLÍ
-HLAVNĚ HRUŠNĚ, DUBY A DO MOKRA TOPOL
ČERNÝ, VRBY, OLŠE, HABR, JILM I OSIKY MŮŽETE
PRAVIDELNĚ OŘEZÁVAT NA HLAVU NEBO NA PÁŘEZINU!

Podmínky pro uchycení stromů v remízku nebo selském lese zlepšíme přípravou orné půdy na výsadbu. Pozemek zatravníme luční směsí, která půdě odčerpá živiny. Potlačíme tím růst jednoletých plevelů.

Na extrémních stanovištích, např. na zhutněné půdě, rekultivovaných skládkách či navážkách stavebních sutí můžeme začít výsadbou tzv. pionýrských dřevin, které jsou nenáročné a snesou extrémní podmínky. Sázíme malé sazenice (odrostky 0,5 m) v hustém sponu. Teprve později můžeme dosadit i cílové dřeviny.

Pionýrské dřeviny: břiza, topol osika, javor babyka, třešeň ptačí
Po několika letech je potřeba provést probírku a dosadit cílové dřeviny.

O TECHNOLOGII VÝSADBY SI PŘEČTĚTE V KAPITOLE 5.

Obr. 2.4 – Vrba v Poodří. Foto: Karel Kašík

3 / Sážíme původní listnaté dřeviny

3.1 Naše běžné dřeviny vhodné do nivní krajiny a co bychom o nich měli vědět

Při výsadbách v krajině využíváme původní druhy dřevin, tedy takové, které jsou tady „doma“. Jsou to druhy, které by bez zásahů člověka v místě přirozeně rostly, protože zde nachází pro svůj růst ideální podmínky.

3.1.1 Vrba bílá (*Salix alba*)

Vrba má ráda světlá, vlhká místa s vyšší hladinou spodní vody, snese i dlouho-trvající záplavy. V nivách vytváří i působivé solitéry uprostřed luk. Hlavičková vrba je způsob důmyslného hospodaření, musí se však pravidelně ořezávat. Pozor! Do nivní krajiny patří i statné vrby přirozeně rostlé a průběžně větvené, které bychom nepřirozeným hlavacím mohli poškodit. Vrba bílá dorůstá až 30 m (pokud není ořezávána na hlavu), ale dožívá se jen 80-100 let.

K čemu jsou hlavičkové vrby dobré

Jsou zdrojem levného palivového dříví.

Jsou zdrojem levného materiálu pro ploty, vyplétané stěny a drobné zahradní stavby.

Jsou potravou pro včely.

Jsou přirozeným předělem mezi vodním tokem a zemědělskou půdou.

Svými kořeny zpevňují břehy a čistí vodu.

Jsou významným biotopem pro živočichy, zejména hmyz a ptáky.

Jak o vrby pečovat

1. Ořez na hlavu je vhodný pro vrby, které už kdysi byly ořezávané, anebo pro mladé stromky (do průměru kmene 25 cm), u kterých chcete nově založit „hlavu“.
2. Motorovou pilu raději svěříme do rukou odborníkům, zejména u hodně zanedbaných vrb a u takových vrb, které je nutno ořezávat z žebříku. Řez by měl být co nejčistší a nejplynulejší (viz kapitola 3.2.1). Dodržujeme zásady bezpečnosti práce a používáme ochranné pomůcky.
3. Ořezáváme ve vhodném období, zejména v zimě, ideálně do konce února.
4. Řez musíme za 4-7 let zopakovat, podle toho, jak rychle budou vrby obrůstat a jak silné větve potřebujeme.
5. K výsadbě nových vrb využijeme rovné větve z ořezů (viz kapitola 5.3).

Obr. 3.1 – Dub jako solitérní dřevina. Foto: Vendula Šmoldasová

3.1.2 Dub letní (Quercus robur)

Tohle není strom pro jednu generaci. Mohutný stoletý dub na našem pozemku je svědectvím dlouhodobé péče o hospodářství, úcty k historii a tradici. S věkem získává na mohutnosti, kráse a úctyhodnosti. Duby nebývají napadány jmelím. Dub letní je v dospělosti mohutný strom se širokou korunou o průměru 5 až 10 m. Dosahuje výšky až 40 m. Dub je světlo milná dřevina, dokáže růst v lužních lesích, ale i na vysýchavých půdách.

K čemu jsou duby dobré

Poskytují kvalitní tvrdé dřevo, používané ve stavebnictví, v lodním stavitelství, k výrobě pražců či sudů.

Od nepaměti vyznačují hranice pozemků.

Ochraňují okolí proti slunci, dešti, větru.

Jsou zdrojem žaludů – potravy pro zvěř.

Zpevňují půdu svými kořeny a využívají se jako zpevňující dřevina do náspů, hrází a svahů.

Poskytují útočiště hmyzu, ptákům i drobným savcům.

Jak o duby pečovat

1. Ořezáváme pouze suché nebo vylomené větve, pokud je to nutné. Jednostranně ořezané větve mohou narušit stabilitu celého stromu.
2. Chráníme kořeny – ty strom živí a drží v zemi. Zhutňování půdy v kořenovém prostoru (pojezdy mechanismů, dlouhodobé skladování) nebo její rozorávání, to jsou činnosti, které dubu zkracují život!
3. Sázíme nové duby. Nezapomeňte na opěrné kůly, ochranu proti okusu a zalévání. Můžeme zkusit i výsev žaludů!

Obr. 3.2 – Topol černý u Odry. Foto: Vendula Šmoldasová

3.1.3 Topol černý (*Populus nigra*)

Je to původní dřevina našich říčních niv. Topol je světlomilná dřevina, která ani v mládí nesnáší zastínění dobře. V Poodří jej poznáme velmi snadno, protože na rozdíl od nepůvodních druhů topolů nemá jmelí. I když nepatří mezi dlouhověké dřeviny, v dospělosti je to krásný mohutný strom, velikost koruny je až 20 m; výška dřeviny nad 30-40 m.

K čemu jsou topoly dobré

Rychle rostou a vysázíme-li topoly jako větrolamy, budou funkční o 20–30 let dříve než jiné stromy.

Měkké dřevo je vhodné třeba pro výrobu průmyslových palet.

Vzrostlé topoly patří do lužní krajiny a mají svůj význam pro zachování její pestrosti.

Jak o topoly pečovat

Topol nevyžaduje žádnou zvláštní péči. Potřebuje vlhčí stanoviště a v mládí ochranu proti okusu. Je to strom, který potřebuje hodně místa, a tedy hodně širokou parcelu k výsadbě. Nevýhodou topolu mohou být křehké větve, jejichž odlamování při silnějším větru ztěžuje hospodaření v blízkosti stromů. Topol černý vlašský (sloupový kultivar „Italica“) je krásný strom vhodný jako větrolam, v létě nám může vhodně zastínit cestu. Sázíme jej proto nejlépe na jižní straně.

Obr. 3.3 – Topoly vlašské v Bartošovicích. Foto: Karel Kašík

3.1.4 Olše lepkavá (*Alnus glutinosa*)

Olše patří tam, kde je mokro a světlo. Dobře snáší půdní vlhkost a rychle roste. Nejvíce se jí bude dařit na březích vodních toků a v zamokřených půdách. V dospělosti je to středně velký strom, průměr koruny 5 až 10 m; dosahuje výšky přes 20 m.

K čemu jsou olše dobré

Rychle rostou, jsou zdrojem palivového dřeva.

Zpevňují břehy potoků a rostou i na hodně zamokřených místech.

Jsou součástí původních a ohrožených lužních stanovišť – olšin, které velmi efektivně ochlazují krajinu.

Jak o olše pečovat

Olše můžeme ořezávat 1x za 7 let na pařezinu.

3.1.5 Topol osika (*Populus tremula*)

Osika je velmi světlomilná dřevina. Dobře se množí kořenovými výmladky. Nejlépe se jí daří na půdách s vysokým obsahem vlhkosti a krátkodobě snáší i stojatou vodu. Je to strom středních rozměrů, vyrůstá do 20–25 m výšky a dosahuje průměru kmene asi 75 cm. Dožívá se max. 150 let.

K čemu jsou osiky dobré

Jsou zdrojem palivového dřeva.

Dřevo osiky nemá jádro a vyznačuje se pravidelnou strukturou a snadnou opracovatelností, proto se používá k výrobě dých, papíru či zápalek.

Jak o osiky pečovat

Stromy ořezáváme podle potřeby na palivové dřevo. Osiky ořezávání dobře snášejí.

3.1.6 Jilm vaz (*Ulmus laevis*)

Jilm je strom velkých rozměrů se štíhlým kmenem a silnými větvemi. Může dorůst až 35 m výšky a průměru kmene 1 m. Roste v lužních lesích s vysokou hladinou spodní vody (vydrží i krátkodobě záplavy), snese však i vysychavé polohy. Jilm je poměrně náročný na obsah živin v půdě. Snáší i dlouhodobější zástín. Je to dlouhověká dřevina dožívající se i 400 let.

K čemu jsou jilmy dobré

Jilmové dřevo je velice ceněné truhláři a řezbáři.

Je to dobrý zdroj palivového dřeva.

Jak o jilmy pečovat

Ořezáváme podle potřeby na palivové dřevo. Lepší je ale nechat je dorůst jako hodnotné dřevo pro příští generace.

3.1.7 Třešeň ptačí (Prunus avium)

Dorůstá výšky 20–25 m. Světломilný druh, sázíme mimo zaplavované území, do svahů a náspů. Nesnese půdy v létě vysychající, ale nesnáší ani zabahnění.

K čemu jsou třešně dobré

Poskytují kvalitní cenné dřevo na prodej, používá se hlavně v řezbářství a stolařství. Důležitá je jako podnož k roubování.

Jak o třešně pečovat

Podporujeme terminální výhon. Rozdvojení kmene je kvůli vzniku tlakové vidlice a následnému rozlomení kmene nežádoucí.

3.1.8 Hrušeň planá/polnička (Pyrus pyraster)

Výjimečně až přes 20 m vysoký strom, dožívá se kolem 200 let. Světломilný druh, snášející sucho, rostoucí na živnějších podkladech.

K čemu jsou hrušně dobré

Poskytují tmavě zabarvené, pevné, trvanlivé dřevo, s oblibou používané v řezbářství. Je nezbytnou roubovací podnoží ovocných odrůd.

Jak o hrušně pečovat

Pozor! Při výsadbě hrušní je třeba pamatovat na nebezpečí rzi hrušňové. Jedná se o houbovou chorobu, která se projevuje oválnými žluto-oranžovými skvrnami na listech. Tato houba (*Gymnosporangium sabinae*) je vázaná na dva hostitele – hrušeň a jalovec (čínský, klášterský a jejich kultivary). Nejúčinnější ochranou je vysazovat hrušně v dostatečné vzdálenosti od jalovců – min. 200 m, ale raději ještě víc. Sledujte tedy vzdálenost výsadeb od soukromých zahrádek a hřbitovů.

Obr. 3.4 – Podzimní hrušeň. Foto: Karel Kašík

3.2. Pečujeme o vzrostlé stromy

PŘI PLÁNOVÁNÍ OŘEZŮ SI PŘEČTĚTE KAPITOLU 6.
OŘEZ NESMÍ BÝT V ROZPORU S PLÁNEM PÉČE
O CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ A NESMÍ POŠKODIT BIOTOPY
CHRÁNĚNÝCH DRUHŮ ŽIVOČICHŮ.

3.2.1 Ořezáváme vrby na hlavu

Ořezávání vrby pomůže prodloužit jejich životnost a kmeny se nerozlamují. Vy-užíváme schopnost vrby velmi rychle vyhnat nové výhonky a obnovit korunu. Pomůžeme tím nejen sobě (palivové dříví), ale i mnoha živočichům, kteří ve vrbách žijí. Ořezáváme pouze ty vrby, které už v minulosti někdo zahlavatil. Takové vrby není těžké rozpoznat. Měla by být zřetelná „hlava“ – široké rozvětvení na ztloustlém kmeni. Na kmeni je viditelná i starší kůra než na větvích.

Vzrostlé, průběžně větvené a zdravé vrby neořezáváme, poškodili bychom strom a narušili jeho přirozený vzhled. Pokud chceme založit nové hlavatky, doporučujeme mladé vrby do průměru kmene 20 – 25 cm, anebo si vysadit nové stromky (viz kapitola 5.3).

Větve ořezáváme ve vhodné vzdálenosti od kmene – ani příliš blízko kmeni, ani příliš daleko, většinou tak 5 cm od kmene. Nejlépe je to vidět na obrázku:

Obr. 3.5 – Čerstvě ořezané vrby. Foto: Petr Libosvár

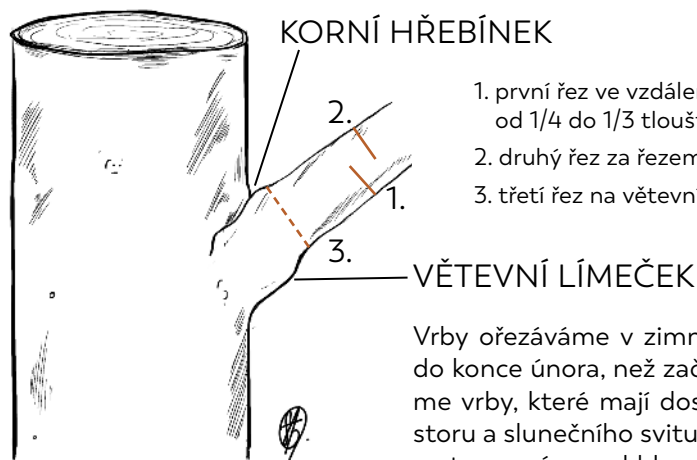
Abychom strom zbytečně nepoškodili, je třeba vést hladký, plynulý řez. Většinu vrb je nutno ořezávat ze žebříku.

U silnějších větví, které při řezu nemůžeme držet v ruce, provádíme „řez na třikrát“. Zamezíme tím zatržení kůry a poškození stromu. Podle arboristického standardu se provádí následujícím způsobem:

První řez vedeme odspodu do středu (asi do 1/3 průměru) ve vzdálenosti 10–30 cm od větvního límečku. Druhý řez vedeme shora dolů za spodním řezem (směrem ven), až větev bez zatržení odpadne. Zbude nám pahýl, který odstraníme řezem na větvní límeček.

Obr. 3.6 – Vrba rašící na jaře po ořezu.
Foto: Ivan Bartoš

Obr. 3.7 – Řez větve na třikrát.

1. první řez ve vzdálenosti 100–300mm, od 1/4 do 1/3 tloušťky kmene
2. druhý řez za řezem prvním
3. třetí řez na větvní límeček

Vrby ořezáváme v zimním období, nejlépe do konce února, než začnou rašit. Ořezáváme vrby, které mají dostatek volného prostoru a slunečního svitu. Vrby v hustém porostu nemá smysl hlavatit, špatně by rašily a můžeme je tím spíš poškodit.

3.2.2 Ořezáváme duby

Dubů bychom si měli cenit natolik, že je chráníme před zbytečným poškozením. Ořezáváme pouze suché visící větve, větve vylomené (např. vlivem počasí nebo poškozené necitelným hospodařením na pozemku).

Uvědomujeme si, že i mrtvé dřevo (zde například suché větve nebo jejich pahýly) má v přírodě svůj význam.

Obr. 3.8 – Dub na okraji porostu. Foto: Ivan Bartoš

3.2.3 Obecné zásady při ořezávání vzrostlých stromů

Při ořezu stromů pracujeme tak, abychom neporanili ponechané části větví a kmen, a abychom nepoškodili okolní dřeviny. Suché větve odstraňujeme pouze tam, kde to má smysl (ohrožení zdraví, majetku, nejde-li zajistit řádné obhospodařování pozemku jinak). Pokud to dovolí způsob využívání plochy, ponecháme část ořezaných větví na místě. Podporujeme tím biodiverzitu a koloběh živin. Na místě můžeme ponechat také část dřevní hmoty po štěpkování.

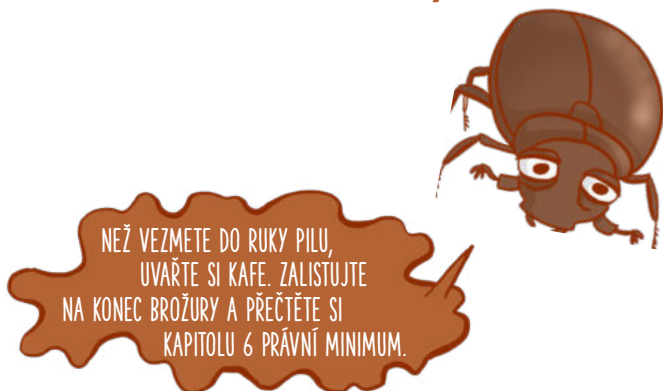
Při ořezávání stromů dodržujeme zásady bezpečnosti práce. Nepřeceňujeme své schopnosti a dovednosti. Svěřit práci odborníkovi není ostuda, ale prozíravost. Chráníme tím své zdraví a majetek.

3.2.4 Trápení se jmelím

V Poodří napadá jmelí hlavně nepůvodní druhy topolů, lípy a jabloně. Objevuje se ale taky na javorech a bohužel i na vrbách bílých. Co můžeme udělat pro tlumení invaze: odstraňujeme důsledně keříčky jmelí ze stromů. Musíme ale šetrně odříznout celou větev, jinak to nebude mít moc velký účinek. Pokud je jmelím napadena značná část koruny, zvážíme náhradu postiženého stromu novou výsadbou.

U mladých stromů pomáhá ořez na vyšší pařez a zapěstování mnohokmenu. Přínosem je získané palivové dříví. Ořez jmelí na starších vzrostlých stromech rozhodně svěříme odborníkovi – stromolezci, který také vyhodnotí, jak stromu pomoci a zda jej lze ještě zachránit. Účinnější tlumení invaze jmelí vyžaduje vstřícnost a součinnost obce, vlastníků a odborníků.

3.3 Když je třeba kácet vzrostlé stromy

Po zralé úvaze se zřejmě rozhodneme pokácet

- suchý nebo významně prosychající strom
- jasan postižený chalarou (jednoleté a dvouleté letorosty usychají a odumírají koncem léta, vytvářejí se tzv. vlky, které mohou být nahlouchené a připomínat tak čarověníky)
- strom silně napadený jmelím (strom prosychá a jmelím je napadeno více než 50% koruny)
- strom s významně narušenou stabilitou (např. jednostranně vyložená silná větev, velké praskliny ve kmeni, velmi narušený kořenový systém např. vymletím vodou nebo výkopovými pracemi)

Pozor! Zákon o ochraně přírody a krajiny jasně definuje případy, kdy lze kácet bez povolení. Ve všech ostatních případech je nutné povolení. Kapitola 6 Právní minimum shrnuje vše potřebné.

Výjimka potvrzující pravidlo dobrého hospodáře:

Strom v místě častého pohybu lidí a dopravních prostředků hrozí okamžitým vývratem, kmen nebo kosterní větev má rozšiřující se prasklinu. Asi zrovna probíhá, nebo právě skončila nějaká pohroma – vichřice, povodeň, bouře, sněhová kalamita. Na kafe není čas, je třeba zachraňovat životy a majetek. Zajistěte okolí stromu a volejte Policii ČR nebo Hasiče.

4 / Sážíme ovocné stromy

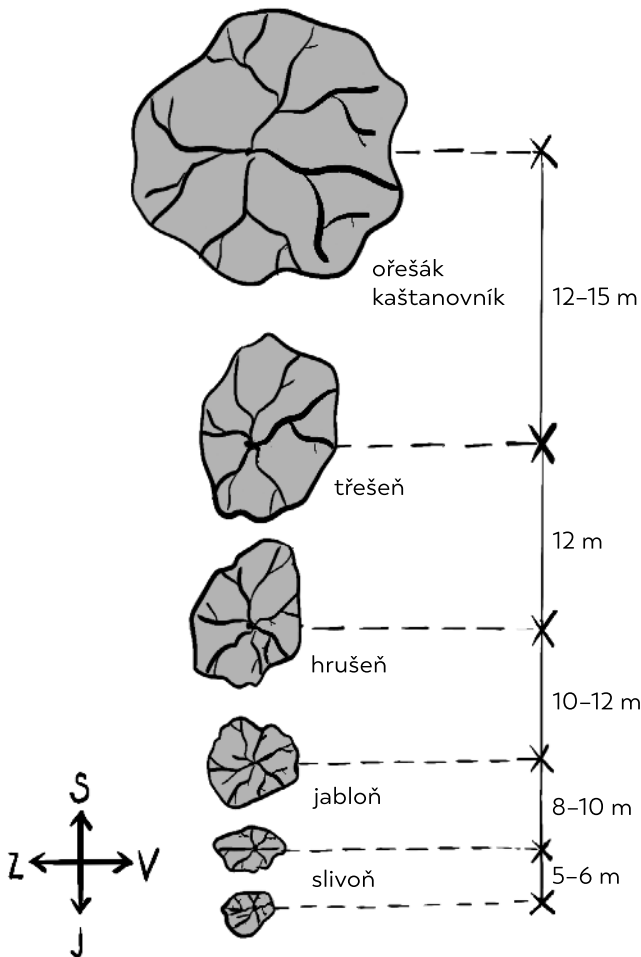
Vysvětlovat, proč je dobré sázet do krajiny ovocné stromy, asi netřeba. Nejlepší ovoce poslouží k přímému konzumu nebo na prodej, ostatní na sušení či výrobu povidel a džemů, zbytek můžeme zpracovat na mošt, nebo vypálit. Ovocné stromy se uplatní v alejích, sadech ale i v remízcích.

4.1 Co potřebuje ovocný strom

Všechny ovocné stromy mají rády sluníčko a dobrou půdu, ale ne všechny si rády trvale smáčejí kořeny ve vodě. Druhy s různou vzrůstností mají rozdílné nároky na místo.

Nejvíce místa zaberou vlašské ořešáky, vzrůstné hrušně, jabloně, třešně a kaštanovníky. Méně místa zaberou vzrůstné višně, o něco méně slivoně, meruňky a broskve. Docela hodně místa časem zabere i lískový keř. Podle toho volíme spon výsadby.

Na jižním svahu můžeme sadit stromy blíže k sobě, na severním dále od sebe. Nejvíce na jih sadíme ty nejméně vzrůstné (slivoně, broskve, meruňky, dřín). Na severní stranu dáme ty nejvzrůstnější.

Obr. 4.1 - Využití různých druhů ovocných dřevin s ohledem na orientaci svahu a vzrůstnost

4.1.1 Půda

Každý ovocný strom má trochu jiné nároky na to, v čem roste. Budeme-li sázet na místě bývalého intenzivně obhospodařovaného pole, počítejme se zhutněnou půdou, spoustou plevelu a melioracemi. Doporučujeme pozemek zatravnit, nechat rok odpočinout (přítom nejméně 3x posekat) a stromky zasadit do nadstandardně velkých jam s přidáním kvalitnější půdy a pokud možno i vlastnoručně vyrobeného kompostu.

4.1.2 Voda

Skoro všechny ovocné stromy nesnášejí trvalé zamokření kořenů. Výjimku tvoří pravokořená durancie a některé v místě osvědčené pravokořenné klony švestky domácí, které umí růst na okrajích pramenišť i v mírně podmáčených svazích. Hrušně a jabloně mohou prospívat i v zaplavovaných územích, nesmí tam ale být mokrý pořád. Třešeň nesnáší trvalé podmáčení, ani déle trvající záplavu.

Když voda chybí, je třeba zalévat, hlavně první a druhý rok po výsadbě. Pokud máme někde na pozemku ke spodní vodě blízko, dobře poslouží jednoduchá studánka, která bude k užítku nejen nám, ale i všem živáčkům v okolí. Když se vyptáme pamětníků, možná si vzpomenou, kde studánka kdysi bývala.

Meliorace – keramické či plastové potrubí v zemi – náš pozemek odvodňuje, i když je vody málo. S vlastnictvím pozemku se stáváme i vlastníkem melioračních trubek v zemi. Pokud se jedná o páteřní potrubí, na které jsou napojeny ostatní meliorační trubky a které sbírá vodu i ze sousedních pozemků, máme problém. Pokusíme se ho řešit s místním vodoprávním úřadem.

Pokud je náš pozemek odvodněn meliorací nejnižšího řádu, poradíme se s odborníkem a přerušíme ji tak, aby voda na našem pozemku zůstala. Vyhloubením mělké jámy a otevřením drenáže na přítoku a ucpaním na výtoku můžeme získat i mokřad s jezírkem a se zdrojem vody pro zálivku. Dokumentace k uložení trubek na našich pozemcích by měla být uložena na pracovištích Povodí Odry nebo na Pozemkovém úřadu. Není to však pravidlem, značná část dokumentace se ztratila.

Snažíme se nesázet ovocné stromy nad funkčním melioračním potrubím, trvale by jim chyběla voda. Chceme-li meliorační trubky ucpat přírodní cestou, překopneme je a do prohlubně nad překopem vysadíme vrbu či olši.

4.2 Pořizujeme si sazenice ovocných stromků

4.2.1 Nákup sazenic v ovocné školce

Většinu stromků nakoupíme v ovocné školce. Měli bychom si předem ověřit, zdali je to solidní podnik, který si stromky sám pěstuje, nebo pouhý překupník. Existují i speciální školky starých odrůd. Kvalifikovaný personál by nám měl být schopen poradit, které odrůdy se hodí do zahrad k rodinným domům, a které do volné krajiny.

DALŠÍ UŽITEČNÉ INFORMACE
JSOU V KAPITOLE 8.1.2.

4.2.2 Jak by měl stromek vypadat

Kmenný tvar

Obr. 4.2 – Prostokořenný špičák

Obr. 4.3 – Prostokořenný vysokokmen

Už při plánování sadu je třeba rozhodnout, v jaké výšce by měly mít stromy korunu. Stromek si koupíme buď jako zapěstovaný polokmen o výšce kmínku nejméně 150 cm nebo vysokokmen o výšce kmínku od 180 cm. Pokud koupíme nerozvětvený špičák, rozvětvíme si ho sami v požadované výšce: v předjaří zakrátíme prut na požadovanou délku kmínku + 20 cm, v dalším roce ponecháme terminál, k němu vybereme tři větvičky jako základ budoucí koruny a zbytek odstraníme.

Podnož

Podnož je ta část stromu, která vytváří kořeny a někdy i kmen ovocného stromu. Na ní je naroubována odrůda, která vytváří korunu a nese ovoce. Podnož nemalou měrou ovlivňuje vzrůst i plodnost stromu. Do volné krajiny volíme podnože vzrůstné a odolné, většinou semenáče úrodných a bujně rostoucích odrůd, které vytvářejí mohutné a bohatě rozvětvené kořeny.

Do volné krajiny nikdy nevysazujeme peckoviny, které mají jako podnož myrobalán, a hrušně naroubované na kdouli!

4.2.3 Odrůda

Odrůdy osvědčené v krajině Poodří:

Jabloně (podle dozrávání plodů):

letní: Průsvitné letní, Charlamowski

pozdně letní: Písanky, Kopřivnický kuželek

podzimní: Grávštýnské, Vealthy, Matčino, Jadernička moravská

zimní: Jadernička moravská, Krasokvět žlutý, slabě rostoucí Zvonkové, Cikánka štrůdláky: Boskopské, Kardinál žíhaný, Kožuch

Hrušně:

letní: Avranšská, Císařská, Dula, Rozárka, Špínka, Těhule, Nagevicova, Šídlenka, Pchavka

podzimní: Mája, Merodova, Krvavka, Salisburyova

zimní: Mechelenská

Slivoně

nepřekonatelná Švestka domácí (dnes Švestka velká)

Hranická

Durancie

Wagenheimova

I tyto staré odrůdy byly kdysi novinkami. Nebojíme se proto vyzkoušet něco nového. Předpokladem je vitální strom, odolný proti škůdcům a chorobám, který vytváří bezúdržbové koruny a bohatě plodí.

4.2.4 Co ve školce neseženete (ale moc byste chtěli mít)

Osvědčené místní odrůdy (snad kromě Jaderničky) ale v ovocné školce neseženeme. Když víme o nějakém stromu, který dává dobré ovoce, můžeme zkusit některou z následujících metod.

Množení odkopky

Pravokořenné švestky domácí a durancie (nejlepší na povidla i slivovici) si můžeme pořídit sami tak, jak to po staletí dělali všichni sedláci i chalupníci. Odkopneme si odkopek!

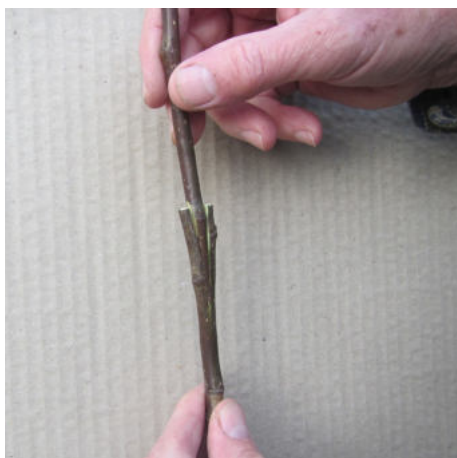
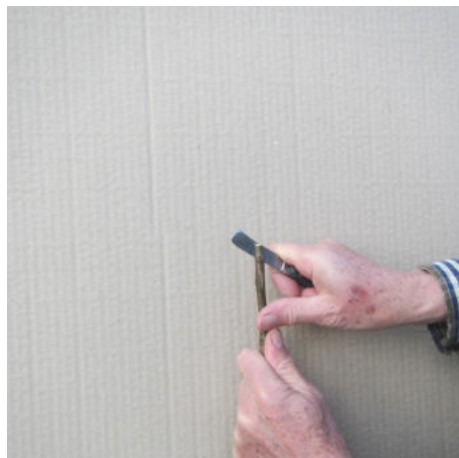
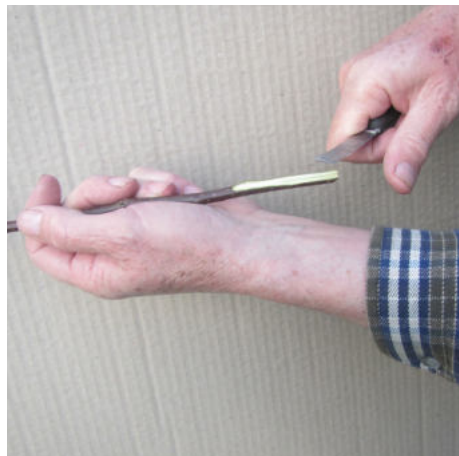
Odkopek je výhonek, který vyrašil z kořene matečného stromu (strom nebyl roubován ani očkován), většinou po nějakém malém poškození. Tento výmladek se nemusí roubovat, je s matečným stromem ve všech vlastnostech totožný.

Odkopky se dají pořídit hlavně u slivoní, osvědčené jsou u Švestky domácí, Durancie a různých krajových odrůd (Kobylanka, žlutá Kulovačka, pravý Špendlík žlutý).

V létě si ověříme, jaké ovoce matečný strom dává, a že je to strom pravokořenný, na podzim můžeme odkopávat odkopky. Pokud chceme, aby byly dobře zakořeněné, je dobré hlubokým zarytím rýče přeseknout spojení mezi matečným stromem a odkopkem – ten pak cca za rok vykopeme lépe zakořeněný. Odebíráním a vysazováním odkopků z osvědčených místních stromů přispíváme k zachraně genofondu místních odrůd.

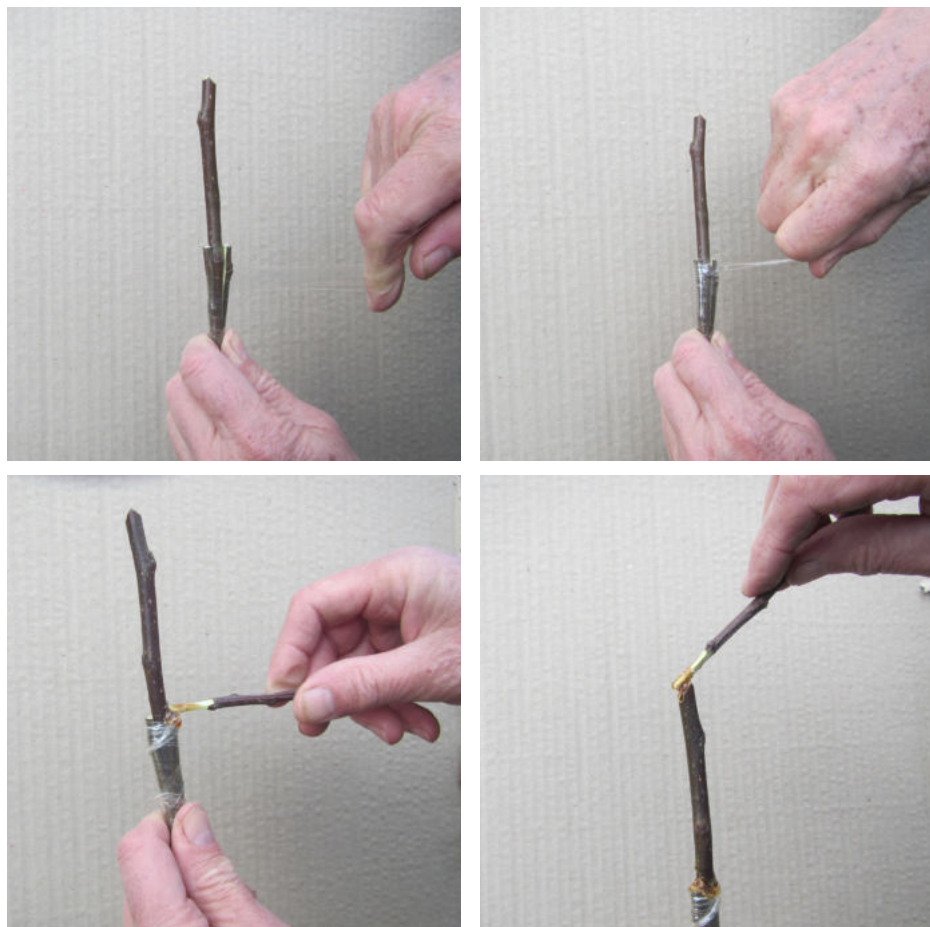
Obr. 4.4 – Matečný strom a odkopek.
Foto: Ivan Bartoš

Roubování

Necháme si stromek naroubovat někým, kdo to už umí, nebo se roubovat naučíme sami. Pro začátečníky je nejlepší metoda roubování do rozštěpu, která je jednoduchá a má vysokou úspěšnost. Jak na to:

Podnož i roub by měly být zhruba stejně silné. Roub seřízneme do klínku a ponecháme na něm 2 pupeny. Podnož seřízneme v průměru zhruba stejně silném jako roub a následně rozštípíme tak, aby roub šlo vložit. Zavazujeme roubovací páskou, utahujeme co nejvíc. Všechny řezné rány nezakryté páskou zamažeme štěpařským voskem. Úvazek povolíme koncem července nebo až v srpnu – v okamžiku, kdy srůst začíná škrtit.

Obr. 4.5 – Roubování do rozštěpu

Podnož

Jako podnož si zvolíme semenáč odrůdy bujně rostoucí a bohatě plodící, který vytváří rovné kmeny (Jadernička, Strymka, Grávštýnské, Kopřivnický kuželek, u hrušní Nagevicova, výborně se osvědčuje i semenáč plané hrušně z lesnické školky).

Pořízení a uložení roubu

Jako rouby se používají dobře vyzrálé letorosty (výhony, které vyrostly v minulém létě). Ukládají se na stinném, vlhkém, studeném místě – u severní zdi, do 1/3 až 1/2 zastrčené do kypré, vlhké zeminy nebo písku (nikoliv do sklepa). Ze stromů se odebírají v době vegetačního klidu, nejdříve v prosinci, nejlépe v lednu a nejpозději v únoru.

Kdy roubujeme

Můžeme začít už v únoru, neměly by nám při tom ale omrznout prsty. Pokud rouby nezačnou rašit, můžeme roubovat až do května. Obecně ale platí, že čím dříve, tím lépe.

Pěstování ze semen

Může to být zajímavý experiment s nečekaně dobrými výsledky. Doporučujeme to vyzkoušet u lískových oříšků, nebo u vlašských ořechů z osvědčených stromů, pokud nevádí, že si chvíli počkáme na výsledek. Funguje to také u meruňky z pecek ze starých osvědčených stromů z moravských sadů a zahrad.

Ze semen si množíme i podnože pro roubování. Vyluštěná semena nesušíme, ale zakopeme do lehčí trvale vlhké zeminy v dobře odvodněném truhlíku a ponecháme venku na chladném a stinném místě. Do záhonu je vysadíme na podzim, nebo velmi časně zjara, asi 5 cm hluboko. Semínka můžeme zasít také do plastových kontejnerků a semenáčky vysadit až během léta. V každém případě ale musíme malé semenáčky dobře chránit před sežráním. Chutnají nejvíce slimákům, žížalám a myšicím.

4.3 Péče o ovocné stromy

Řez po výsadbě

Je nesmírně důležitý pro dobré ujetí stromku. Zkrácením terminálu a ponechaných tří kosterních větviček položíme základ budoucí koruny. Chceme vytvořit korunu, která unese velkou úrodu, odolá silnému větru, nebude zavazet a nebude přehuštená.

Obr. 4.6 – Řez po výsadbě

Výchovný řez

V následujícím roce kosterní větvičky i terminál opět zkrátíme, abychom dosáhli náležitě pevnosti spojení větví s kmenem, které bude v následujících letech odolávat stále většímu zatížení.

Udržovací řez

Odstraňujeme nemocné a polámané větve, rovněž ty, které rostou dovnitř koruny a nadměrně ji zahušťují.

Péče o staré stromy

Odřízneme všechny suché, nemocné a polámané větve. Počkáme rok, jak strom zareaguje. Po následující 3 roky zkracujeme kosterní větve na cca 1/3 původní délky, prosvětlujeme a udržujeme korunu.

Kdy řežeme

Jádroviny řežeme od počátku jara do června. Peckoviny v době květu. Nejlepší je pozvat si odborníka, který nás to naučí.

Obr. 4.7 – Výchovný řez

Obr. 4.8 – Zmlazení starého stromu

4.4 Praktické rady

Co s větvemi z ořezů

Část tenčích větví můžeme nechat na místě jako úkryt pro malé živočichy.

Kosení v sadu

Kosíme postupně, v době dostatku vláhy, týden před sklizní. Pozor na poškozování kmene stromků!

Pasení ovcí a koz

Bez ochranného kovového pletiva o výšce 150 cm se neobejdeme. Také se osvědčuje dřevěné bednění.

Obr. 4.9 – Ochrana stromků bedněním. Foto: Petr Libosvár

5 / Jak vysadit strom

5.1. Než začneme sázet aneb plánujeme

V první řadě se ujistíme, že plánovaná výsadba splňuje všechny podmínky stanovené v našich zákonech. Základní přehled nám poskytne kapitola 1.

Oplocení remízu nebo lesa

Pro účely ochrany výsadby postačí lesnická oplocenka (dřevěné kůly zasazené do země, které jsou propojené pletivem). Plot by měl být kolem výsadby umístěn alespoň 5 let. Nejedná se ale o žádnou trvalou stavbu. Na obecním úřadu se informujeme o možnostech oplocení výsadby.

Plán výsadby

Nepotřebujeme nic složitého. Stačí náčrt do plánu s vyznačením hranic naší parcely, abychom věděli, že budeme sázet na vlastním, že to nebude v ochranném pásmu (viz kapitola 1.6) a kolik stromků se nám tam vejde. Pozor – pokud si nejsme jistí přesnou polohou našeho pozemku, bude třeba provést geodetické zaměření. Pro hrubou orientaci může posloužit geodetický GNSS (GPS) přístroj často používaný v zemědělství.

V terénu můžeme použít kolíky pro vyznačení oplocenky a míst pro výsadbové jámy. Sázíme do řad tak, aby se mezi stromky dalo kosit, nebo obšlapávat plevel. Duby sázíme 15 m od sebe, v remízku nebo selském lese mohou být i blíže.

Kdy se sází stromy

Sázíme v období vegetačního klidu, tj. po opadu a před rašením listů. Na podzim nás většinou ovlivní to, kdy je možno vyzvednout sazenice ve školkách. Za mrazu a do zmrzlé půdy nesázíme. Můžeme sázet i na jaře, dříve než začnou sazenice rašit. To je v nižších polohách obvykle do poloviny dubna. Optimální je ale sázet na podzim, aby se stromky už v zimě připravily na vegetační sezónu.

5.2 Odlišnosti u jednotlivých výsadeb

Remízek a selský les

Na extrémních stanovištích, např. na zhutněné půdě, rekultivovaných skládkách nebo navážkách stavebních sutí můžeme začít výsadbou tzv. pionýrských dřevin, které jsou nenáročné a snesou extrémní podmínky. Sázíme malé sazenice (odrostky 0,5 m) v hustém sponu. Po několika letech je potřeba pro-

vést probírku a dosadit cílové dřeviny.

Pionýrské dřeviny: břiza, topol osika, javor babyka, třešeň ptačí

Stromořadí nebo alej

Pro konkrétní místo zvolíme vhodný druh stromu, který tu i v dospělosti bude mít dost místa a nebude na obtíž běžnému hospodaření na pozemku.

Pro výpočet rozestupu mezi stromy uvažujeme 1,5–2násobek velikosti dospělého jedince. Pokud sázíme podél komunikace, musíme zajistit, aby stromy ani při plném vzrůstu nezasahovaly větvemi do vozovky, nebránily v rozhledu a nezakrývaly nebo nezastiňovaly dopravní značky nebo zdroje veřejného osvětlení.

Obr. 5.1 – Skupinová výsadba ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Foto: Petr Libosvár

5.3 Technologie výsadeb

Výsadbová jáma

Jámu vykopeme nejlépe těsně před sázením. Vykopanou zeminu rozdělíme na 2 hromádky podle hloubky, ve které se původně nacházela v zemi. Ve stejném pořadí ji do země budeme zase vracet.

Velikost: Hloubka jámy by měla být přibližně stejná nebo jen o málo větší, než je výška kořenového systému. Šířka by měla odpovídat minimálně 1,5–2 násobku

šířky kořenového systému. Čím horší kvalita půdy, tím větší by jáma měla být. Kořenový krček sazenice má po výsadbě zůstat nad zemí. Když už dlouho nepřelo, prolijeme jámu kbelíkem vody kvůli zajištění dostatečné záливky a snížení rizika vzniku vzduchových kapes.

Závlahová mísa

Vytvoříme ji u stromů sázených jako stromořadí nebo solitéry, aby se nám voda při záливce neroztekla do okolí. Vytvarujeme ji ze zeminy na závěr výsadby, můžeme použít i mulč, v létě to zadrží vlhkost. Nevytváříme kolem kmínku „krtčí hromádky“, mulč nesmí být v kontaktu s kmenem stromu, to by mohlo způsobit poškození kůry. Mulč na podzim raději odstraníme, abychom nevytvořili optimální podmínky pro hlodavce. Mísu pravidelně plejeme.

Kotvení

Typ, velikost a materiál kůlů volíme s ohledem na velikost sazenice, potřebnou dobu funkčnosti, místo výsadby a způsob využívání ploch (například požadavky na ochranu stromů před okusem a odíráním zvěří).

Ve volné krajině bez oplocenky se nejvíce osvědčuje systém 1 vodící kůl + 2 zavětrovací kůly. Vodící kůl zatlučeme do výsadbové jámy ještě před zasypáním. Měl by vydržet nejméně 7 let.

Zavětrovací kůly stabilizují vodící kůl a stromek proti větru, chrání jej před drbající se zvěří i horlivci se sekačkami a křovinořezy. Měly by vydržet stejně dlouho jako vodící kůl.

Tam, kde nehrozí extrémní podmínky (v Poodří jde zejména o prudký tok vody v souvislosti s periodickými záplavami), postačí 1 zavětrovací kůl.

Co má správné kotvení zajistit:

- ochrana proti aktivitě zvěře (okusy, odírání)
- orientace a ochrana při obhospodávání pozemku (sekačky, křovinořezy)
- ochrana výsadeb v otevřené krajině před korní spálou nebo před dravým proudem při lokálních záplavách

Obr. 5.2 – Ochrana nové výsadby
Foto: Marcela Klemensová

Ochrana před zvěří – pletivo

V Poodří poškozuje mladé stromky nejčastěji srnčí a daňčí zvěř. S ohledem na to doporučujeme pletivo o výšce 120 cm, u vysokokmenů i 150 cm, dobře připevněné k vodícímu kůlu. Osvědčila se i kombinace jemnějšího plastového a hrubšího drátěného pletiva.

Ochrana stromu před bobrem

V místech, kde se vyskytují bobři, ochráníme nové výsadby samonosným drátěným pletivem. Opatření musí být provedeno tak, aby neomezovalo růst stromu a aby je bobr nemohl překonat. Doporučujeme samonosné pletivo o výšce nejméně metr, které se nesmí dotýkat kmene stromu. Stabilitu zajistíme alespoň jedním stabilizačním kůlem. Pletivo musí být ukotveno v zemi, aby je bobr nenadzvihl, například ocelovými skobami ve tvaru „U“. Podrobné informace získáme z odborných publikací, jedna z nich je uvedena v kapitole 8.4 Samostudium.

Jak se sází vrba

Můžeme použít silnější rovné větve z ořezů.

Vrbové kůly o délce asi 3 m a průměru u paty asi 10 cm zasadíme do předem vytvořeného otvoru v zemi, který svou hloubkou dosahuje nejméně 10 cm pod úroveň hladiny spodní vody.

Obr. 5.3 – Výsadba vrby. Foto: Vendula Šmoldasová

Řez stromu bezprostředně před výsadbou

Mladá sazenice by měla mít vyrovnaný objem kořenového systému a objem koruny. Malý kořenový systém by nestačil zásobovat příliš velkou korunu, a ta by prosychala. Proto je někdy nutné provést tzv. srovnávací (komparativní) řez. Neodstraňujeme více než 30 % objemu koruny.

Spodní větvičky odstraníme tam, kde chceme zapěstovat korunu ve větší výšce, třeba kvůli pojezdu zemědělských mechanismů. Odstraníme poškozené nebo zaschlé kořeny. Zkracujeme dlouhé kořeny, které by se ve výsadbové jámě deformovaly. Pokud nemáme s ořezy sazenic moc zkušeností, poradíme se raději s odborníkem.

5.4 Pečujeme o nové výsadby

Zálivka

Nejdůležitější pro mladé sazenice je dostatek vody. Zaléváme podle aktuálního množství srážek, velikosti stromku i podle aktuální půdní vlhkosti. Raději méně často a ve větších dávkách. Pokud budeme zalévat moc často, stromek si vytvoří jen povrchový kořenový systém, nebude mít důvod jít za vodou do větší hloubky. Příliš vysoké dávky vody zase vyplavují živiny. Není to žádná věda:

1. Zaléváme zejména v prvních měsících po výsadbě, v dalších letech pak v obdobích mimořádného sucha.
2. Stromek o výšce 1–1,5 metru by měl v jedné dávce dostat 15–20 litrů vody.
3. Vodu lijeme pomalu, aby měla čas se vsáknout. Nezaléváme kmen stromu, ale spíše jeho okolí, kde jsou kořeny.

Kotvení a ochrana

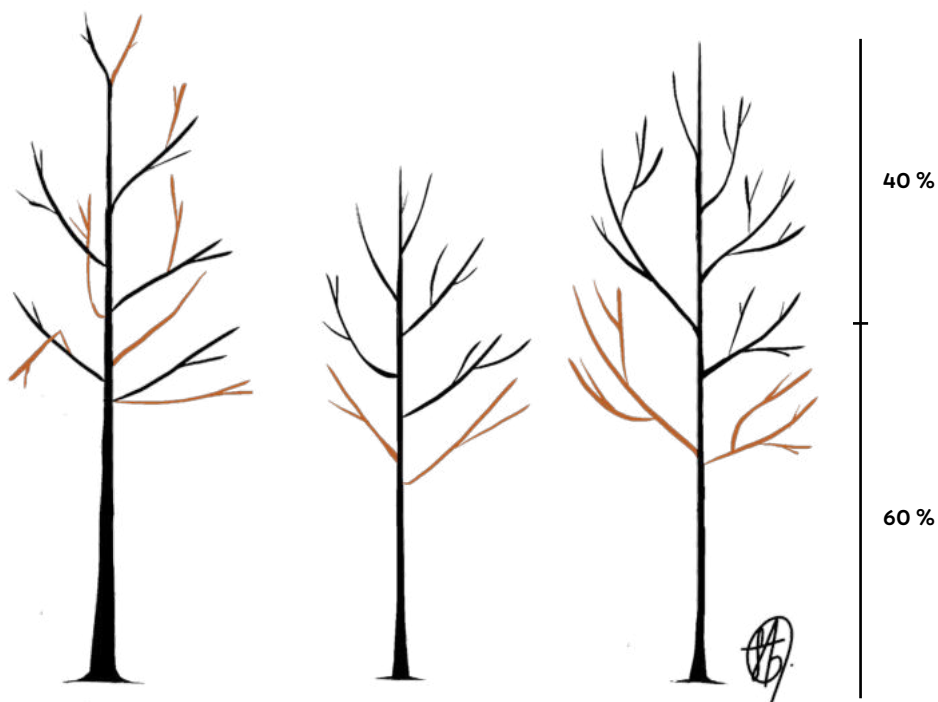
Kotvící kůly a úvazky 1–2krát za vegetační sezónu kontrolujeme, zda nezpůsobují zaškrcování a poškozování stromu a zda jsou kůly a ochranný systém tam, kde mají být.

Výchovné řезy

Po 2–3 letech od výsadby je vhodné strom zkontrolovat, zda nepotřebuje výchovný řez. Týká se to zejména stromů ve stromořadí a tam, kde chceme dosáhnout určité výšky nasazení koruny kvůli obhospodařování pozemku. Nebudou v budoucnu větve někomu nebo něčemu překážet, opravdu pod nimi projede traktor, nebo projde člověk? Zároveň ale nechceme příliš narušit přirozený vzhled stromku ani jeho stabilitu.

Nejdůležitější zásady:

- Řez je vždy vnímán stromem jako poranění. Ořezáváme jen v nezbytně nutné míře.
- U mladých stromů nikdy neodstraňujeme terminální výhon, který „táhne strom do výšky“.
- Velikost řezné rány by měla být co nejmenší, u mladých stromků by nikdy neměla přesáhnout 100 mm v průměru.
- Nejvhodnějším obdobím pro výchovné řezy a řezy malého rozsahu je vegetační období.
- Pozor! Řez listnatých dřevin je něco jiného, než řez ovocných dřevin!

Obr. 5.4 - Výchovný řez

Co ještě

I když máme kvalitní sazenice a odvedeme při výsadbě dobrou práci, ne vždy se všem stromkům daří. Dáme sazenicím jednu sezonu šanci, ale musíme počítat s tím, že stromky přirozeně uschlé nebo zničené nejen zvěří budeme muset vyměnit za jiné. Zejména u mladých stromků udržujeme závlivkové mísy bez plevelu a stromek nenecháme zarůst trávou a plevellem.

6 / Právní minimum dobrého hospodáře – ochrana krajiny, stromů a živočichů v nich žijících

Na úvod připomínáme, že bude řeč o stromech rostoucích mimo les, tj. mimo pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL).

Důležité je si uvědomit, že všechny dřeviny (stromy, keře i dřevité liány) rostoucí mimo les jsou podle zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny chráněny před poškozováním a ničením. Ke kácení dřevin musíme mít povolení.

VE VRBÁCH BZUČÍ VČELY, DOZRÁVAJÍ
HRUŠKY, DŘEVA NA ZIMU JE DOST... NEJVYŠŠÍ
ČAS POVYKLÁDAT SI O PARAGRAFECH.

Dobry hospodář udržuje svůj pozemek v dobrém stavu. Ke správné údržbě patří i kácení a ořezy stromů. Ale měli bychom mít radost jen z takového hospodaření, které nám přináší užitek a zároveň pomáhá krajině.

Pokud tedy uvažujeme o kácení nebo ořezech stromů, měli bychom zpozornět hlavně v takovýchto případech:

- můj strom rozhodně není ovocný a ve výšce 130 cm nad zemí má obvod 80 cm a více
- můj strom sice je ovocný, ale ve výšce 130 cm nad zemí má obvod 80 cm a výše, a zároveň neroste na zahradě, ale roste ve volné krajině (například solitérní stará hrušeň na mezi)
- ovocný nebo neovocný, malý nebo velký, to je jedno, ale můj strom roste ve volné krajině a je součástí stromořadí (například stromořadí kolem silnice, stromořadí rozdělujícího zemědělské pozemky nebo lemujícího polní cestu)

- jsem šťastným vlastníkem takové krásy, jako je významný krajinný prvek, no a můj strom je jeho součástí
- můj strom (nejspíš dub, ale i lípa, javor, jasan nebo letitá hlavatá vrba) už není žádný mladík, ve kmeni nebo i ve větvích má dutiny, praskliny, rány po zásahu bleskem, hnízda ptáků – asi jsem vlastníkem významného biotopu
- nechci kácet stromy, chci jenom posekat a uklidit to křoví, ale je to na ploše více než 40 m²

Všechny tyto případy naznačují jediné – než se pustíme do práce, je potřeba náš záměr projednat na příslušných místech. Takže stojí za to číst dál. Některé méně známé termíny najdete ve Slovníčku pro hospodáře (příloha č. 2).

6.1 Kácení dřevin

Kácení a vlastnické vztahy

O povolení ke kácení stromů může žádat (kácení stromů může oznamovat) pouze vlastník pozemku nebo jeho oprávněný uživatel (nájemce) se souhlasem vlastníka pozemku.

Povolení ke kácení

Povolení ke kácení dřevin vydává příslušný obecní úřad. O stromech rostoucích na území CHKO a zároveň v národní přírodní rezervaci, národní přírodní památce a jejich ochranných pásmech rozhoduje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR). Agentura dále rozhoduje o stromech rostoucích mimo CHKO, na území národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a v ochranných pásmech těchto zvláště chráněných území. Kácení stromů v přírodní rezervaci, přírodní památce a v jejich ochranných pásmech povolují krajské úřady, a to i na území CHKO.

Kdy nemusíme žádat o povolení ke kácení:

- u stromů s obvodem kmene do 80 cm ve výšce 130 cm nad zemí, pokud se nejedná o stromy, které jsou součástí stromořadí, náhradní výsadby nebo významného krajinného prvku
- pro zapojené porosty dřevin, pokud celková plocha kácených zapojených porostů dřevin nepřesahuje 40 m²
- pro dřeviny pěstované na pozemcích u kterých je v katastru nemovitostí uveden způsob využití „plantáž dřevin“
- pro ovocné dřeviny rostoucí na pozemcích v zastavěném území obce evidovaných v katastru nemovitostí jako druh pozemku zahrada nebo zastavěná plocha a nádvoří

Oznámení před kácením

V některých přesně určených případech nemusíme mít ke kácení povolení, ale musíme kácení písemně oznámit: na území CHKO Poodří oznamujeme AOPK ČR; mimo území CHKO Poodří oznamujeme obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností - a to nejméně 15 dnů předem. Jedná se o tyto situace:

- kácení z pěstebních důvodů (za účelem obnovy porostů nebo při provádění výchovné probírky porostů)
- údržba břehových porostů prováděná při správě vodních toků
- odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy a zařízení pro rozvod tepelné energie
- odstraňování dřevin za účelem zajištění provozuschopnosti železniční dráhy nebo zajištění plynulé a bezpečné drážní dopravy po této dráze
- ze zdravotních důvodů (choroby dřevin)

Oznámení po kácení

Povolení ke kácení nemusíme mít také ve výjimečných případech, kdy strom svým stavem bezprostředně ohrožuje život či zdraví osob nebo pokud hrozí škoda značného rozsahu (hrozí bezprostřední nebezpečí pádu stromu nebo jeho významné části, např. částečně vyvrácený nebo nakloněný strom). Děje se tak nejčastěji v důsledku živelných pohrom jako je povodeň, nebo silný vítr. V této situaci můžeme dřevinu neprodleně pokácet a oznámit to orgánu ochrany přírody dodatečně, do 15 dnů od provedení kácení. Stav stromu před kácením musíme zdokumentovat!

Oznamujeme písemně, stejně jako v předchozím případě: na území CHKO Poodří oznamujeme AOPK ČR, mimo území CHKO Poodří obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

6.2 Ořezy stromů

Pro ořezy stromů nepodáváme žádnou žádost, ani neoznamujeme. Nesmíme ale strom ořezat způsobem, který by byl v rozporu s jinými zájmy ochrany přírody a krajiny. Patří sem hlavně ochrana dřevin před poškozováním a ničením, ochrana vzácných druhů živočichů, ochrana významných krajinných prvků a ochrana krajinného rázu. O tom si povíme dále.

K ořezu vzrostlých neovocných stromů raději vždy pozveme odborníka – arboristu. Certifikát „certifikovaný arborista“ zaručí jeho vzdělání a zkušenosti. Seznam „odborníků s certifikátem“ najdeme na webových stránkách Český certifikovaný arborista, nebo na webových stránkách Společnosti pro zahradní a krajinnářskou tvorbu.

6.3 Ochrana přírody a krajiny

Chráníme krajinný ráz

Celkový krajinný ráz může být narušen velkoplošným zásahem, například vykácením celého remízku nebo stromořadí vzrostlých stromů nebo necitelným ořezem většího množství stromů. Děje se tak především při velkých stavebních záměrech. Při našem běžném hospodaření v krajině k takovým zásahům prakticky nedochází. Naopak můžeme podpořit krajinný ráz Poodří například tím, že budeme sázet původní druhy dřevin, nebo obnovíme tradiční ořezávné vrby na hlavu.

Chráníme významné krajinné prvky

Informace o tom, zda např. remíz nebo stromořadí jsou chráněny jako významné krajinné prvky, vám poskytne obecní úřad. Příkladem takového významného krajinného prvku je stromořadí hlavatých vrb lemujících vodoteč v Bernarticích nad Odrou. K zásahu do takovéto části přírody (např. ořezávání vrb, prosvětlování porostu, zásah do koryta vodoteče) si vlastník musí vyžádat závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. V případě našeho vrbového stromořadí je to odbor životního prostředí Městského úřadu v Novém Jičíně.

Obr. 6.1 – Významný krajinný prvek Na potokách v Bernarticích. Foto: Marcela Klemensová

Chráněná území

Všechna chráněná území - například přírodní rezervace, nebo přírodní památky mají své vlastní plány péče, kde mohou být stanoveny zvláštní podmínky pro údržbu dřevin.

Chráníme stromy před poškozováním a ničením

Běžné ořezy větví, například na ovocných stromech, nebo mladých hlavatých vrbách můžeme zvládnout sami, pro ošetření vzrostlých stromů, například starých hlavatých vrb nebo dubů, raději využijeme služeb arboristů.

Stromy ořezáváme tak, abychom nenarušili jejich přirozený vzhled a stabilitu, nepoškodili dutiny a abychom nezpůsobili jejich bezprostřední, nebo následné odumření například tím, že odstraníme příliš velkou část koruny. Arboristické standardy, tedy jakási pravidla pro správné ošetřování stromů můžeme najít na webu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Obr. 6.2 – Příklad špatně provedeného řezu - zátřh na kosterní větvi lípy.
Foto: Marcela Klemensová

Obr. 6.3 – Obnovený hlavový řez u vrby bílé. Foto: Petr Libosvár

6.4 Ochrana stromů – biotopů vzácných živočichů a hnízdiště ptáků

Připravili jsme několik modelových situací, které se týkají vzácných živočichů žijících v Poodří. Můžeme se s nimi setkat při běžném hospodaření v krajině.

1. modelová situace – páchník (silně ohrožený druh)

Vylomená větev, rozpad kmene nebo nešetrný ořez odkryly dutinu s truchem a bílými larvami. Na osluněném kmeni starých stromů se vyhřívají hnědí brouci. Pravděpodobně se jedná o brouka páchníka hnědého, který je chráněný podle našich i evropských předpisů.

Postup:

Rozhodně nepokračujeme v práci na stromě. Zabezpečíme nalezené larvy i dospělé brouky před zničením. Přivoláme odborníka, který navrhne další postup. Kontakty najdeme v kapitole 8.3. Více o páchníkovi si přečteme v kapitole 7.

2. modelová situace – netopýři (kriticky a silně ohrožené druhy)

Při přípravě na ořez, nebo kácení stromu jsme si všimli stop, které ukazují na možnou přítomnost netopýrů:

- za soumraku kolem stromu poletují netopýři
- vletový otvor - dutina a kmen pod ním jsou tmavě zbarveny trusem a močí, trus nahromaděný pod stromem je drobný a připomíná myší exkrementy, při promnutí mezi dvěma prsty se trus netopýrů rozpadá na jednotlivé součásti – lesklé zbytky hmyzích tělíček
- možná uslyšíme komunikaci samic a mláďat v letních koloniích (květen – srpen), jejich hlasy se mohou ze stromů ozývat i v denních hodinách, zejména v horkých dnech

Postup:

Před ořezem nebo kácením takového stromu se vždy nejdříve poradíme s odborníkem. Může nám doporučit vhodné období roku pro ořezy, či jiný postup, který by netopýry neohrozil.

Při ořezech v zimních měsících můžeme objevit hibernující netopýry (ve stavu zimního spánku). Nejčastěji ale ořežeme větev, aniž bychom netopýra spícího v kmeni stromu vůbec vyrušili.

Při nečekaném nálezu netopýrů při ořezech nebo kácení okamžitě zastavíme veškeré práce. Zničení úkrytu může mít fatální následky zejména tehdy, pokud netopýři v úkrytu zimují. Ve stavu tělesné strnulosti nejsou schopni pohybu a nemohou ze svého úkrytu odletět. Přivoláme odborníka. Pokud je to nutné, netopýry nebereme nikdy holýma rukama, pro případnou manipulaci použijeme rukavice nebo hadr. Kontakty najdeme v kapitole 8.3.

Netopýři využívají dutiny, trhliny nebo štěrbinu ve kmeni nebo v silných větvích. Důležitý přitom není druh stromu, ale přítomnost vhodných dutin a štěrbin. V Poodří netopýři vyhledávají nejčastěji duby, méně často vrby. Všechny druhy netopýřů jsou chráněny podle našich i evropských předpisů.

3. modelová situace – kuňka (silně ohrožená)

Kuňka obecná je drobná žabka s pestře zbarveným břichem. Je chráněná podle našich i evropských předpisů. Najdeme ji od dubna do srpna v dočasných vodních plochách, které v Poodří vznikají po lokálních povodních, i v menších kalužích a vyjetých kolejí. Na podzim se stěhuje do zimních úkrytů, které nesmí být daleko. Přezimuje v kořenech stromů a keřů, pod trouchnivějícím dřevem a padlými kmeny, či jen pod listím nebo pod kameny.

Postup:

Při běžném obhospodařování pozemku nepoškozujeme (pojezdem technikou, zasypáváním) dočasnou vodní plochu s pulci nebo dospělými kuňkami. Kuňkám pomůžeme rozptýlenou výsadbou zeleně na jinak rozsáhlých otevřených zemědělských plochách i ponecháváním hromádek roští tam, kde je to možné.

4. modelová situace – hnízdící a dutinový ptáci

Ptáci využívají větve stromů a dutiny ke hnízdění od jara do pozdního léta. Všechny druhy ptáků jsou v době hnízdění chráněny podle našich i evropských předpisů.

Postup:

Při hospodaření se stromy (ořezy, kácení) nepoškozujeme ptačí hnízda a hnízdní dutiny. Pokud považujeme práce na stromě s hnízdem nebo obsazenou dutinou za nezbytné, přivoláme před zahájením práce odborníka. Může nám doporučit vhodné období roku pro ořezy či jiný postup, který by hnízdící ptáky neohrozil. Kontakty najdeme v kapitole 8.3.

Pokud vám tato publikace pomůže s ohleduplným hospodařením v krajině, splnila svůj účel. Vám takové hospodaření přinese užitek a radost. Všechno v životě má ale i své stinné stránky. Chtěli bychom se s vámi proto podělit také o to, co se nám nelíbí. Následující dva příklady jsou z těch, které nám radost nepřinesly.

Obr. 6.3 – Tohle je jedna z vrb v Bernarticích nad Odrou, kterou jsme nestihli ořezat včas. V zimě se kmen pod tíhou větví rozlomil a dutina, ve které přežíval páchník, byla zničena. Foto: Petr Libovár

Obr. 6.4 – Několik hrušní podél silnice v Kuníně bylo pokáceno bez ohledu na viditelné pobytové znaky páchníka. Lokalita, ve které se vyskytoval páchník, byla zničena. Foto: Ivan Bartoš

7 / Brouk páchník se představuje

Celou brožurou nás provázel hnědý brouk, který tak trochu do všeho vrtal. Kdo je to ten páchník hnědý?

7.1 Ohrožený druh

Páchník hnědý (vědecký název *Osmoderma barnabita*) potřebuje k životu dutinu s trouchem ve starém stromě, kde prodělávají vývoj jeho larvy. Dutiny si můžeme představit jako byty v domě, ne každá dutina ale splňuje podmínky k bezpečnému obývání. Larvy páchníka jsou docela náročné. Vadí jim, když do dutiny zatéká, ale také když trouch příliš vyschne.

Dutiny vznikají dlouho, a pokud už dosluhují, nejbližší strom s vhodnou dutinou nemusí být dostatečně blízko. Pro páchníka je to o to těžší, že není žádný cestovatel a dokáže uletět jen o něco více než 100 m.

Původně žili páchníci v zachovalých lesích, kde bylo na malé ploše dostatek starých stromů s dutinami a kde postupně další stromy dorůstaly. Takových lesů už v České republice ani v celé Evropě moc není. Náhradním biotopem páchníka se proto staly staré parkové porosty, historické aleje a rozptýlená zeleň v zemědělské krajině. Taková člověkem ovlivněná stanoviště představují většinu současných míst, ve kterých páchník přežívá.

V České republice je páchník zařazen mezi silně ohrožené druhy, a je tedy zákonem chráněný. Tento brouk je chráněný i evropskou legislativou a platí pro něj přísná kritéria ochrany v rámci sítě chráněných území Natura 2000. Do této sítě patří i Evropsky významná lokalita Poodří.

V Poodří najdeme páchníka nejčastěji ve starých hlavatých vrbách, staletých dubech a lípách, a někdy i v hrušních. Tohle může být pro páchníka dobrá zpráva – hrušně jsou dlouhověké stromy, relativně rychle vytvářejí dutiny a jsou dost odolné vůči jmelí. Invaze jmelí totiž v Poodří postupně ničí jeden z jeho původních biotopů – lípy.

Projekt Ochrana páchníka hnědého v EVL Poodří, který finančně podpořili Evropská unie z programu LIFE a Ministerstvo životního prostředí České republiky.

liky, má zajistit podmínky pro výskyt páchníka v Poodří v dlouhodobém horizontu. Proto ořezáváme staré vrby znovu na hlavu, ošetřujeme vzrostlé duby a sázíme původní druhy dřevin. V Poodří musí být dostatek stromů s dutinami pro páchníka i další vzácné živočichy.

7.2 Deštníkový druh

Aby brouk páchník z naší krajiny nevytizel, musíme chránit místa, ve kterých je schopen přežít. Páchník potřebuje místa, ve kterých je dostatek starých stromů s dutinami, a ve kterých vyrůstají nové zdravé stromy. Ty jsou schopny v pozdějším věku vytvořit dutiny a nahradit tak staleté velikány, které postupně odumírají a rozpadají se.

Takové životní podmínky nepotřebuje jen páchník, ale i ostatní druhy živočichů vázaných na staré stromy a jejich torza: lesní mravenci a brouci, žáby, plazi, datli, sovy, netopýři, plchové, veverky, jezevci i lišky. Jejich úplný výčet by byl mnohem delší. Pokud tedy dokážeme zachovat v krajině životní podmínky pro páchníka, zlepšíme podmínky i pro mnoho jiných živočichů. Člověk je také živočich, na to bychom neměli zapomínat.

Živočich, jehož ochrana zastrešuje ochranu mnoha dalších druhů nebo celých společenstev živočichů, se označuje termínem deštníkový druh. Páchník hnědý je příkladem deštníkového druhu pro společenstva žijící v dutinách stromů.

7.3 Krajinotvorný druh

Abychom udrželi a rozmnožili páchníka v Poodří, vysazujeme hrušně, duby, topoly a vrby.

Staré hlavaté vrby, které už léta nikdo neořezával, znovu omlazujeme řezem na hlavu. Prodlužujeme jim tím život a páchníkovi šanci na přežití. Sázíme nové stromy. Jsou to původní druhy odolné proti jmelí. Za pár let z nich mohou být nové biotopy pro páchníka a další druhy živočichů. Tím, že pomáháme zachovat biotopy pro páchníka, pomáháme krajině Poodří, aby zůstala pestrá a zdravá. Dobré hospodaření v krajině přináší užitek dobrým hospodářům.

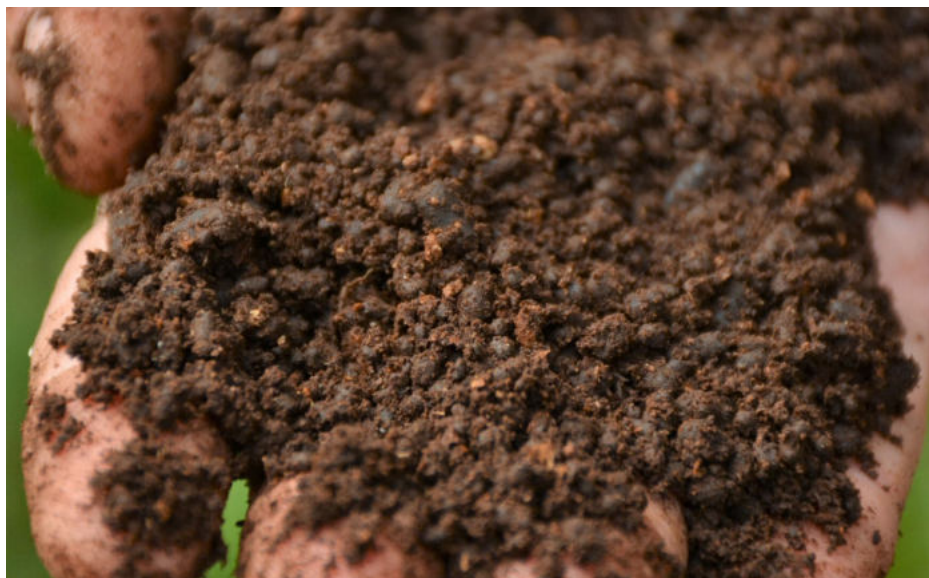
Jak poznáme páchníka

Obr. 7.1 – Dospělí brouci se v létě vyhřívají na kmeni stromu. Foto: Petr Kočárek

Obr. 7.2 – Larvy páchníka dosahují velikosti až 8 cm. Mají víceletý vývoj a dospělé jsou po 2-3 letech. Foto: Ivan Bartoš

**Obr. 7.3 – Potravou larev je trouch uvnitř dutiny stojícího listnatého stromu.
Foto: Vendula Šmoldasová**

**Obr. 7.4 – Páchník osídluje dutiny ve stromech různého stáří a průměru kmene.
Foto: Petr Kočárek**

7.4 Hospodaříme v souladu s přírodou

Na svých pozemcích se vyvarujeme činností, které krajíně nepomáhají a jsou v rozporu se zákonem. Chceme mít ze stromů dlouhodobý užitek a zároveň přispět k ochraně krajiny.

Tohle není vizitkou dobrého hospodáře:

- poškozování vzrostlých stromů (zbytečně velké řezné rány a jednostranné ořezy větví)
- orba v kořenovém prostoru stromů
- hlavacení přirozeně vzrostlých starších vrb
- ponechání původně hlavacených vrb bez pravidelných ořezů
- olamování velkých větví stromů při pojezdech zemědělských strojů
- přenášení a usmrcování hmyzu (i larev)
- poškozování dutin a hnízd
- vyrušování hnízdících ptáků a ukrytých netopýrů

Jsme ohleduplní a přerušíme ořezávání a kácení stromů zejména při nálezů velkých larev, brouků, netopýrů nebo obsazeného hnízda.

8 / Pomáháme si

8.1 Jak a co nakupovat

8.1.1 Kotvící a ochranné prvky

Materiál pro kotvení (systém 1 vodící kůl + 1 nebo 2 zavětrovací kůly)

vodící kůl

- výška: o $1/3$ – $1/5$ delší než kmen vysazeného stromu
- materiál: štípaný dub nebo akát, měl by vydržet asi 7 let

zavětrovací kůly

- výška asi 160 cm
- materiál může být z méně trvanlivého dřeva než vodící kůl, měl by vydržet asi 5 let
- s vodícím kůlem je spojujeme vázacím drátem

Obr. 8.1 – Štípané dubové kůly. Foto: Petr Libosvár

spojovací materiál

- popruh šíře 3 cm nakupujeme v 50m balení
- drát vázací
- hřebíky

Ochrana proti okusu

- plastové pletivo o výšce 120 cm, velikost oka 15 mm, nakupujeme v 50m rolích

Ochrana proti bobrovi

- samonosné drátěné pletivo
- výška min. 100 cm, síla drátu min 2 mm, velikost ok max. 10x10 mm
- stabilizační kůl
- 2–3 ocelové skoby tvaru U nebo J, průměr 6 mm

8.1.2 Sazenice

Sazenice listnatých lesních i ovocných dřevin nakupujeme v menších regionálních školkách. Dodavatelé znají naši oblast a poradí s výběrem druhů a odrůd, které se do ní hodí. Můžeme si u nich v předstihu zadat vypěstování konkrétních stromků.

Velikost a kvalita sazenic

K výsadbě dubů nakupujeme většinou odrostky vysoké 0,5–1,5 m. U sazenic topolu černého používáme sadební materiál uznaný podle lesnických pravidel – populaci z Poodří. Dodavatel sazenic lesních dřevin nám vystaví list původu. Údaje na jmenovkách sazenic ovocných stromů (druh, odrůda, podnož, velikost, kvalita, počet přesazení, počet kusů v balení, celkový počet) musí odpovídat skutečnosti. Sazenicím ovocných stromků je věnována také kapitola 4.2.2.

Obr. 8.2 – Sazenice dubů. Foto: Petr Libovár

Sazenice stromků by měly být bez listů. Nekupujeme mrtvé dřevo – poznáme ho podle seschlé a odřené kůry, zaschlých, odřených a polámaných kořenů. Nakoupené stromky převážíme obalené vlhkou tkaninou a igelitem, abychom zabránili vyschnutí kořenů. Nikdy nenecháváme ležet stromky s odkrytými kořeny na slunci!

8.2 Kde získat finanční podporu

Informace o dotačních titulech jsou aktuální k datu vydání této publikace.

Na utváření krajinných prvků můžeme čerpat finance z **Operačního programu životní prostředí** (OPŽP), který vstoupil do nového programového období (2021 - 2027). Podporu mohou získat projekty zaměřené na vytváření nových a obnovu stávajících vegetačních prvků a struktur, včetně opatření proti vodní a větrné erozi. Zpravidla se jedná o velké projekty v řádu stovek tisíc, či spíše miliónů korun. Zpracování žádosti je ale administrativně poměrně náročné. Pokud chceme využít tento dotační titul, spolupracujeme s obcí, mikroregionem, nebo dotačním poradcem. Aktuální informace najdeme na stránkách OPŽP.

Pro méně zkušené žadatele o dotaci je tady **Program péče o krajinu** (PPK), podprogram B. Můžeme žádat o finanční prostředky na výsadbu nelesní zeleně ve volné krajině (stromořadí, remízek) až do výše 250 000 Kč. Informace o aktuálních možnostech získání dotace poskytují regionální pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky, nebo jejich webové stránky.

Dalším snadným zdrojem je také **Program obnovy krajinných funkcí krajiny** (POPFK). Pro nás bude nejzajímavější podprogram 115 175 – Adaptace nelesních ekosystémů na změnu klimatu. Žádat lze opět do 250 00 Kč a podmínky jsou velmi podobné PPK. Bližší informace najdete opět na stránkách AOPK ČR.

Jednoduchým, rychlým a velmi účinným zdrojem financování se v posledních letech stala také grantová výzva „**Sázíme budoucnost**“ Ministerstva životního prostředí, spravovaná Státním fondem životního prostředí. Získat můžeme opět až 250 000 Kč na jeden projekt. Více informací najdeme na stránkách Ministerstva životního prostředí.

Pokud s grantovými žádostmi nemáme vůbec žádné zkušenosti a náš záměr výsadeb stromů je spíše menších rozměrů, pak jsou tu granty **Nadace Partnerství**, kde můžeme získat 60 000 Kč. Více informací najdete na stránkách Nadace Partnerství.

S financováním výsadby a následné péče nám může pomoci i obec nebo místní spolky. Smysluplně a šetrně ale můžeme hospodařit i bez dotací.

8.3 Kde hledat radu

S legislativou a správním řízením pomůže

- Arnika – Centrum pro podporu občanů
- ZO ČSOP Studénka

S výsadbou, ořezy a další péčí o stromy pomůže

- ZO ČSOP Studénka

Se získáním financí na výsadbu a údržbu, s psaním projektů pomůže

- ZO ČSOP Studénka
- Arnika – Centrum pro podporu občanů
- Místní akční skupina Poodří

První pomoc v případě nálezů významných druhů živočichů

Záchraná stanice Bartošovice: +420 602 271 836

8.4 Samostudium

Pokud si najdeme při péči o krajinu a naše pozemky čas a chceme se dozvědět něco více, můžeme brouzdat po internetu nebo využít tradiční tištěnou literaturu. Webové odkazy jsou aktuální k datu vydání této publikace.

Výběr užitečných webových stránek (dostupné k 11. 2. 2022)

- Arboristické standardy: standardy.nature.cz/seznam-standardu/
- Český certifikovaný arborista: www.ceskycertifikovanyarborista.cz/certifikovani-arboriste
- Český svaz ochránců přírody, ZO Studénka: www.csop-studenka.cz
- Český úřad zeměměřičský a katastrální: www.cuzk.cz
- Evropský arborista: szkt.cz/spod/certifikace-etw/certifikovani-arboriste-v-cr
- Extenzivní ovocnářství: ondrejdovala.wordpress.com
- LPIS – veřejný registr půdy: eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/
- MAS Poodří: www.mas.regionpoodri.cz
- Nadace Partnerství – dotace: www.nadacepartnerstvi.cz/Granty
- Operační program životní prostředí: www.sfzp.cz/
- Poodří žije – o projektu na ochranu páchníka hnědého: www.poodrizije.cz
- Právní předpisy v aktuálním znění: www.zakonyprolidi.cz

- Dotační programy na webu AOPK ČR: www.dotace.nature.cz/ppk-programy.html
- Průvodce změnou v katastru nemovitostí: <https://druhypozemku.cuzk.cz/>
- Příručka jako poznat hlavatou vrbu: martell.bc.cas.cz/na-hlavu/wp-content/uploads/2019/01/prirucka.pdf
- Ráce pro vlastníky půdy: www.nadacepartnerstvi.cz/Radce-pro-vlastniky-pudy
- Sázíme budoucnost – dotace: www.mzp.cz/cz/sazime_budoucnost
- Správa CHKO Poodří: poodri.ochranaprirody.cz
- Staré odrůdy ovocných stromů:
- www.zapomenuteodrudy.cz
- www.plantsdata.com/webovoce.aspx
- www.stareodrudy.cz/archiv-starych-odrud
- Stromy a hmyz na webu spolku Calla: www.calla.cz/stromyahmyz

Výběr publikací a textů dostupných z internetu

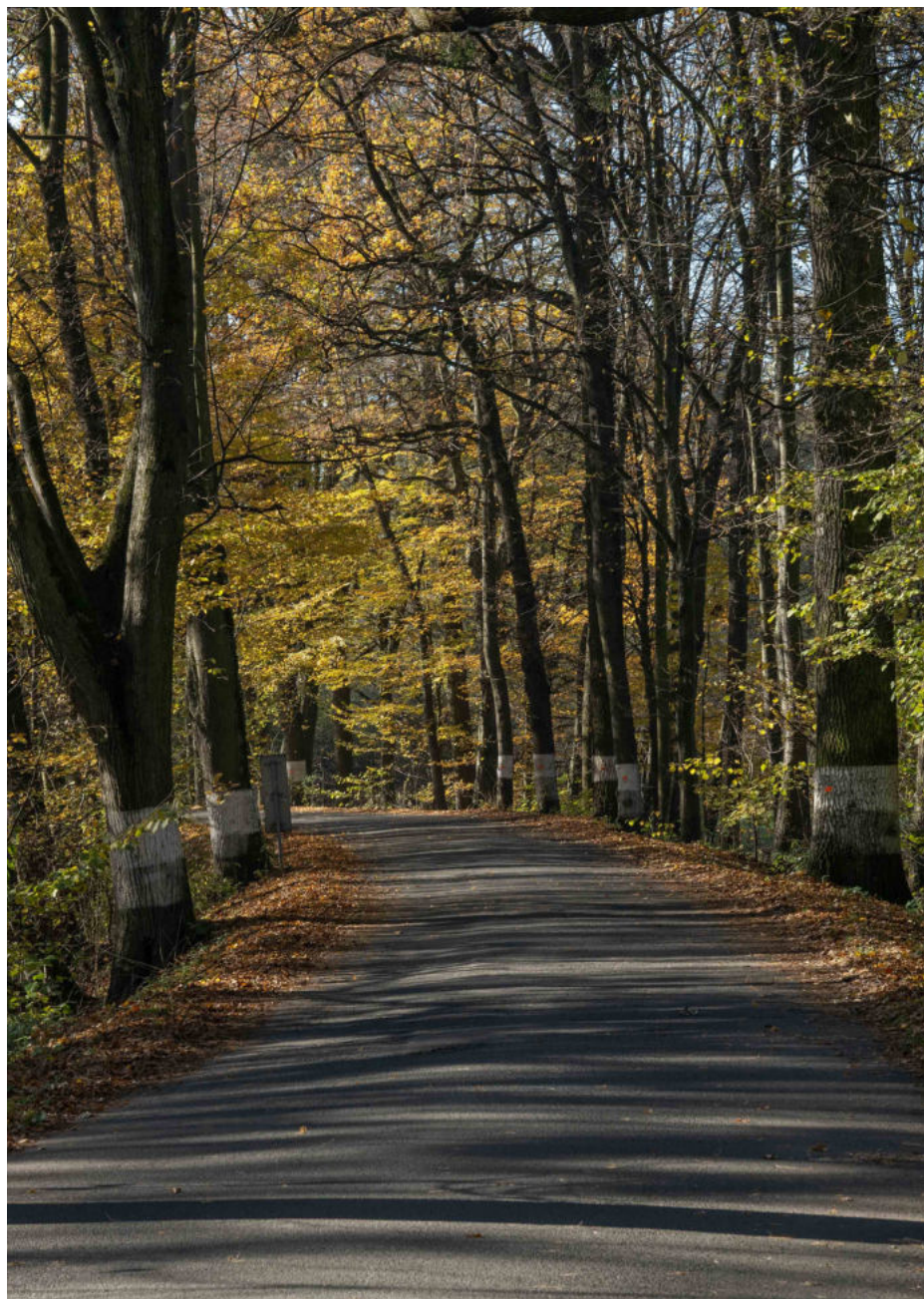
- Bratislavské regionálne ochrannárske združenie: Návod na orez hlavových vríb, dostupné z: broz.sk/navod-na-orez-hlavovych-vrib
- Arnika – Centrum pro podporu občanů: Páchník doporučuje: Sázejte stromy!, informační leták projektu LIFE Osmoderma, 2020, dostupné z: poodrizije.cz/cs/ke-stazeni/informacni-materialy
- Lokoč, R., Přasličák, M., Dovala, O., Kubesa, S.: Pěstování ovocných stromů a keřů, Vzdělávací texty, 2013, dostupné z: <http://ovoce.hlucinsko.eu/>
- Nadace Partnerství: Sázíme budoucnost, manuály pro výsadbu remízku, stromořadí, větrolamu, dostupné z: www.sazimebudoucnost.cz/
- Vorel, A., Korbelová, J., eds.: Průvodce v soužití s bobrem, ČZU v Praze, 2016, dostupné z: www.zachranneprogramy.cz/bobr-evropsky/

Výběr z tištěných publikací

- Čížek, L., Hauck, D., Čamlík, G., Šebek, P.: Ořezávané stromy – zapomenuté dědictví, agentura gevak s.r.o.
- Hrušková, M., Větvíčka, V.: Život se stromy, Dokořán, 2017
- Kolařík, Jaroslav: Výsadba stromů, Metodická příručka ke Standardu péče o přírodu a krajinu A02 001, ZO ČSOP Arboristická akademie, 2018
- Kolařík, Jaroslav: Řez stromů, Metodická příručka ke Standardu péče o přírodu a krajinu A02 002, ČSOP Arboristická akademie, 2017
- Lokoč, R., Škarková, P., Chroust, P. (eds.): Sedm tváří ovocnářství, Místní akční skupina Nízký Jeseník, 2012

Obr. 8.3 – Krajina u Jeseníku nad Odrou. Foto Karel Kašík

Alej u Bartošovic. Foto: Karel Kašik

Příloha č. 1: Přehled ochranných pásem a omezení týkající se veřejné technické infrastruktury a vodních toků

A. Elektrizační soustava

Ochranná pásma nadzemních sítí

a) u napětí nad 1 kV a do 35 kV včetně

- pro vodiče bez izolace: 7 m
- pro vodiče s izolací základní: 2 m
- pro závěsná kabelová vedení: 1 m

b) u napětí nad 35 kV do 110 kV včetně

- pro vodiče bez izolace: 12 m
- pro vodiče s izolací základní: 5 m

c) u napětí nad 110 kV do 220 kV včetně: 15 m

d) u napětí nad 220 kV do 400 kV včetně: 20 m

e) u napětí nad 400 kV: 30 m

f) u závěsného kabelového vedení 110 kV: 2 m

g) u zařízení vlastní telekomunikační sítě držitele licence: 1 m

Omezení: nesmí tam růst dřeviny vyšší než 3 m

Ochranná pásma podzemních sítí

a) u napětí do 110 kV: 1 m

b) u napětí nad 110 kV: 3 m

Omezení: nesmí tam růst trvalé porosty

B. Plynárenská zařízení

a) nízkotlaké a střednětlaké plynovodní přípojky v zastavěném území obce: 1 m

b) ostatní plynovody a plynovodní přípojky: 4 m

Omezení: vysazování trvalých porostů kořenících do větší hloubky než 200 mm nad povrch plynovodu ve volném pruhu pozemků o šířce 2 m na obě strany od osy plynovodu nebo přípojky je možné jen se souhlasem provozovatele

C. Zařízení rozvod teplené energie: 2,5 m

Omezení: vysazování trvalých porostů je možné jen s písemným souhlasem provozovatele

D. Komunikační vedení podzemní: 1,5 m

Omezení: vysazování trvalých porostů je možné jen se souhlasem vlastníka

E. Silnice ve správě krajů (III. a II. třídy) a pravidla pro vysazování stromů

Doporučujeme komunikovat přímo se správcem dané komunikace a zohlednit místní podmínky. Obecně je z pohledu zajištění bezpečnosti silničního provozu možné vysazovat stromy s tímto omezením:

Silnice v zářezu

– za příkopem a ve vzdálenosti 3 m od krajnice

Silnice v násypu

– za příkopem a ve vzdálenosti 9,5 m od krajnice

Silnice v rovině

– za příkopem a ve vzdálenosti 5 m od krajnice

F. Vodní toky

- k vysazování stromů nebo keřů v záplavových územích, pokud by to ovlivnilo odtokové poměry, je nutné povolení vodoprávního úřadu
- je zakázáno na ochranných hrázích vysazovat dřeviny
- povinností správce vodního toku je udržovat břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích s nimi sousedících v šířce 8 m u významných vodních toků a 6 m u drobných vodních toků tak, aby se nestaly překážkou znemožňující plynulý odtok vody při povodni, přičemž jejich druhová skladba by měla co nejvíce odpovídat přírodním podmínkám daného místa (to neplatí, jde-li o pozemky určené k plnění funkcí lesa)
- povinností vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků: strpět na svém pozemku břehové porosty
- oprávnění správce vodního toku je z důvodu péče o koryta vodního toku a po projednání s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm v šířce 8 m u významných vodních toků a 6 m u drobných vodních toků
- vodoprávní úřad může vlastníkům pozemků sousedících s koryty vodních toků zakázat kácení stromů a keřů zabezpečujících stabilitu koryta vodního toku

Příloha č. 2: Slovníček pro hospodáře

Biodiverzita je pestrost, rozmanitost živočichů a rostlin. Na zmenšování biodiverzity se podílí například zvyšování velikosti zastavěných ploch, či rozlohy jednotlivých polí. Projevuje se to například úbytkem druhů hmyzu v naší krajině. Krajina s vysokou biodiverzitou je na pohled krásnější, zdravější a přináší nám více než „vyprahlá průmyslová poušť“. Orná půda má velmi nízkou biodiverzitu. Plochy na rozhraní louky a mokřadu doplněné skupinkami stromů a keřů mají nesrovnatelně vyšší biodiverzitu.

Biotop je místo, plocha nebo taky strom, na kterém prospívají určití živočichové a rostliny. Například biotopem sněženek jsou vlhké louky kolem Odry. Biotopem páchníka hnědého je strom s dutinou. Biotopem pstruha je potok. Důležité je chránit nejen konkrétního živočicha nebo rostlinu, ale také biotop, ve kterém může přežívat.

Durancie je stará odrůda slivoně, množená odkopky z mateřského stromu, hojně pěstovaná a oblíbená zejména na Moravě. Pro svůj vysoký obsah cukru a příjemné aroma je s velkou oblibou využívána k výrobě slivovice, ale také povidel. Hodí se i pro přímý konzum. Odrůda je vysoce odolná vůči onemocnění šarka.

Chalára (*Chalara fraxinea*) je houba, která ničí jasany. Projevuje se zasycháním listů a letorostů.

Kácení dřevin je odstranění jejich nadzemní části ve výšce pařezu. Obvyklá výška pařezu je 1/3 průměru kmene na pařezu. Torzem stromu se rozumí ponechání kmene vyššího, než je obvyklá výška pařezu. Pokud není torzo stromu výsledkem přirozeného působení přírodních procesů, nelze jeho umělé vytváření chápat jako kácení dřevin, ale bývá posouzeno jako nedovolený zásah do dřevin. Příkladem, kdy tomu tak není, a kdy jde naopak o ochranu biotopu významného druhu, je zachování torza s dutinou, ve které může dokončit svůj vývoj páchník hnědý.

Krajinný ráz je dochované přírodní a kulturní prostředí. Každá krajina, i Poodří, má něco rázovitého, odlišného a jedinečného, například aleje staletých stromů, stromořadí hlavatých vrb nebo ovocné sady. A přesně tohle je pro nás hodnotné a stojí to za ochranu a zachování pro další generace.

Pozemky určené k plnění funkcí lesa (PUPFL) jsou pozemky s lesními porosty, plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny například za účelem obnovy, dále lesní průseky a nezpevněné lesní cesty. Termín se používá v územním plánování a na katastru nemovitostí.

Remízek je porost stromů a keřů na zemědělské půdě, většinou jen v úzkém pruhu, v jinak nezalesněné krajině.

Selský les je tradiční způsob hospodaření v porostech dřevin, kdy hospodář využívá z lesa to, co zrovna potřebuje, ale přitom vytváří vhodné podmínky pro obnovu porostu i prostředí pro ohrožené druhy. Typickými přístupy jsou vytváření pařezin a ponechávání výstavků.

Staré a krajové odrůdy ovocných stromů

Za staré odrůdy jsou považovány ty, jejichž vznik a hlavně rozšiřování se datuje do období před druhou světovou válkou, po které nastává velký rozmach cílevědomého šlechtění. Mezi krajové odrůdy počítáme ty, jejichž vznik a hlavně rozšíření je datováno a umístěno do jednoho konkrétního kraje.

Stromořadí je souvislá řada nejméně deseti stromů s víceméně pravidelnými rozestupy. Oboustranné stromořadí je alej. Chybí-li v některém úseku souvislé řady nejméně deseti stromů některý strom, je i tento úsek považován za součást stromořadí. Stromořadím není ovocný sad, lesní školka, ani plantáž dřevin.

Škoda značného rozsahu je definována např. v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Ten definuje značnou škodu jako škodu dosahující částky nejméně 500 000 Kč.

Švestka domácí je stará odrůda slivoně, množená odkopky z mateřského stromu.

Technická infrastruktura je tvořena vedením, stavbami a provozním zařízením například vodovodů, kanalizace, energetického vedení nebo vedení veřejné komunikační sítě. Termín se používá v územním plánování, stavebnictví a technických normách.

Územní systém ekologické stability (ÚSES) je vybraná síť ekologicky nejcennějších částí krajiny (vodní toky, mokřady, lesy, remízky), které mají udržovat přírodní rovnováhu. Vymezení ÚSES na určitém území je součástí územního plánování. Podrobnosti o pozemcích, které jsou/mají být součástí ÚSES, se dozvíme na obecním úřadě.

Významný krajinný prvek je hodnotná část krajiny (krásná a významná pro ochranu přírody), která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Podle zákona jsou to lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Kromě toho může příslušný odbor životního prostředí registrovat jako významné krajinné prvky ještě další části krajiny. Například alej, remízek, mokřad, mez, trvalý travní porost. Seznam registrovaných krajinných prvků v Poodří nám poskytnou například na odboru životního prostředí v Novém Jičíně nebo v Ostravě.

Zapojený porost je soubor dřevin, v němž se nadzemní části dřevin jednoho patra vzájemně dotýkají a vzájemně se ovlivňují, prorůstají nebo překrývají. Nejběžnějším příkladem je plocha hustě porostlá keři. Pokud některá dřevina v porostu má ve výšce 130 cm nad zemí obvod kmene 80 cm a více, posuzuje se jako jednotlivý strom. Stromořadí není zapojeným porostem.

Zemědělský půdní fond (ZPF) je zemědělská půda a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není. Patří sem také rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže, polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, zavodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, technická protierozní opatření apod. Termín se používá zejména v územním plánování a na katastru nemovitostí.

Vrby v Petřvaldiku. Foto: *Luboš Myslikovjan*

NA SHLEDANOU V POODŘÍ,
KDE HOSPODÁŘÍ VÍ, JAK NA TO!

Hospodaření ve volné krajině je běh na dlouhou trať.
Přejeme těm, co vytrvají, radost, zdraví a bohatý užitek z jejich díla.

Autoři

Děkujeme za pomoc krajině Poodří!

**Podpořte naše aktivity podle svých možností
a pomozte nám zajistit kvalitní sazenice, a ochranu
mladých stromků, nebo kvalifikované arboristy pro
ošetření vzrostlých stromů.**

**Darujte jakoukoliv částku převodem na účet
2601754878/2010 nebo prostřednictvím našeho
webu www.poodrizije.cz**

Podpořte prosím záchranu pestré krajiny
a páchníka ještě dnes!

Děkujeme Vám za příspěvek.
Vaše důvěra je pro nás zavazující.